

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัด
กำแพงเพชร ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
 - 1.1 ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
 - 1.2 แนวทางการคัดเลือกโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
 - 1.3 รายละเอียดโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.4 รายละเอียดโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม
 - 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนร่วม
 - 2.2 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม
 - 2.3 การบริหารจัดการเรียนร่วม
 - 2.4 ปัญหาการจัดการเรียนร่วมของประเทศไทย
 - 2.5 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนเรียนร่วม
 - 2.6 การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Framework)
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
 - 3.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 3.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 3.3 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ
 - 3.4 แนวคิดหรือรูปแบบการประเมินโครงการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

1.1 ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ วิธีการและการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ในโรงเรียนที่มีเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในปี 2547 ได้นำร่องในโรงเรียน จำนวน 390 โรงเรียน กระจายครอบคลุมทุกจังหวัด และขยายผลโรงเรียนเป็น 2,000 โรงเรียนในปี 2548 ครอบคลุมทุกอำเภอทั่วประเทศ เพื่อรองรับเด็กพิการทุกคนที่อยากเรียนได้เข้าเรียนโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมด้วย (จรี ทองคำ, 2554)

เทคนิควิธีปฏิบัติ

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษ ร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนทั่วไป และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่จัดการเรียนร่วม เป็นโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม เพื่อระดมความคิด จัดทำหลักสูตร และแนวทางการดำเนินงานในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม
3. สร้างเครื่องมือ /คู่มือการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียน
4. สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมในภาพรวมของเขตพื้นที่การศึกษา
5. ประชุมและนำเสนอผลงานทางวิชาการ (Symposium) เพื่อรับโล่และเกียรติบัตร

1.2 แนวทางการคัดเลือกโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

เกณฑ์ในการเลือกโรงเรียน

1. เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วม
2. โรงเรียนมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนร่วมและพร้อมที่จะดำเนินงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
3. โรงเรียนมีจำนวนและประเภทของนักเรียนที่มีความบกพร่องเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบ
4. โรงเรียนมีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ซึ่งมีความรู้พื้นฐานทางด้านการศึกษาพิเศษ อย่างน้อย 1 คน
5. ได้รับการคัดเลือกร่วมกับจากศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตพื้นที่และสถานศึกษาอื่นในเขตพื้นที่

6. เป็นโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระจายอยู่ทุกจังหวัด จังหวัดละ 2 อำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน สำหรับจังหวัดที่เป็นที่ตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษาและสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้จัดทุกอำเภอ อำเภอละ 1 โรงเรียน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้

แนวทางการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ

1. สำรวจและจัดทำข้อมูล ปัญหาและความต้องการของบุคลากรวิเคราะห์เพื่อรู้จักผู้เรียนรายบุคคล

2. สร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยหน่วยงานทุกระดับและเครือข่ายจะร่วมกันนิเทศติดตาม ช่วยเหลือทุกโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จและทำการพัฒนาจนกลมกลืน เป็นงานปกติของโรงเรียนอย่างยั่งยืน

3. แสวงหาเครือข่ายที่จะรวมพลังและร่วมมือดำเนินการประสานความร่วมมือการมีเครือข่ายร่วมกันทำงานโดยประสานกันอย่างแท้จริง การมีสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนพิการมาขึ้นทะเบียนไว้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนให้บริการได้ทุกเรื่อง

4. จัดตั้งคณะกรรมการทำงานในระดับพื้นที่ ทำหน้าที่ประสานงาน การกำหนด วิสัยทัศน์ แผนงาน โครงการ กิจกรรมให้ชัดเจน รวมทั้งมีความพร้อมทุกด้านที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน การทำงานตามความต้องการในการจัดการเรียนร่วมของสถานศึกษา

5. การสนับสนุนองค์ความรู้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ต้องตรงกับความต้องการเป็นเฉพาะโรงเรียนและเฉพาะนักเรียนแต่ละคน

6. การสนับสนุนให้คนพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามกฎหมายกระทรวงให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา เป็นเฉพาะบุคคล

7. การพัฒนาบุคลากรตามความต้องการจำเป็นและต่อเนื่องเพื่อให้ความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนการศึกษาพิเศษ

8. การดำเนินงานพัฒนาทุกองค์ประกอบตามโครงสร้าง SEAT

9. บริหารโดยมีกลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

10. เตรียมความพร้อมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

11. วางแผนและกำหนดหลักสูตรให้เหมาะสม (IEP/IIP)

12. กำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน

13. ติดตามประเมินผลโดยใช้ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อย และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อมูลทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการให้ครอบคลุม

14. อาศัยกระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน โดยมีการวิเคราะห์สภาพปัญหา กำหนด จุดพัฒนา ตรวจสอบและรายงานผลการพัฒนา

15. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานในทุกๆระดับ บันทึกพฤติกรรมผู้เรียน บันทึกผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อมูลทั้งก่อนดำเนินการระหว่างดำเนินการและเมื่อครบ 1 ปี การศึกษา

16. สามารถเป็นแกนนำมีตัวอย่าง/ของจริงในการทำงานในบริบทของแต่ละโรงเรียน เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า เผยแพร่และประกอบการทำงานให้ได้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

17. นำเสนอผลงานในการประชุมทางวิชาการ (Symposium)

1.3 รายละเอียดโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการจัดโครงการนำร่องจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไปขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งได้จัดทำเป็นโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมขึ้น และได้ดำเนินการมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดของโครงการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 30 พฤศจิกายน 2553)

หลักการและเหตุผล

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แสดงถึงเจตนารมณ์ในการยกระดับ การศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น โดยกำหนดสิทธิและโอกาสของประชาชนในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เด็กและเยาวชนพิการ ทุกคนมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ ดังนั้นเพื่อเป็นการประกันสิทธิและโอกาสทางการศึกษาการประเมินคุณภาพและโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนการประกันคุณภาพของการให้บริการทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนพิการจำเป็นต้องจัดการศึกษาในรูปแบบของ “การจัดการเรียนร่วม” เพื่อให้เด็กและเยาวชนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการโครงการในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม จำนวน 50,000 คน ครอบคลุมถึงระดับตำบล โดยให้มีโรงเรียนระดับมัธยมครบทุกอำเภอเพื่อการส่งต่อ การดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมในรูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Framework) และการบริหารการจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเด็กพิการได้รับการพัฒนาศักยภาพ ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นรายบุคคลในปีการศึกษา 2554 จึงมีนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมทั้ง 5,000 โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาให้เด็กพิการทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ได้พัฒนาโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวมที่เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแห่งละ

อย่างน้อย 1 โรงเรียนเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนพิการ ทั้งยังเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาพิเศษได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนพิการได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่

2. เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมและโรงเรียนต้นแบบให้สามารถจัดการเรียนร่วม/เรียนรวม ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจัดการเรียนร่วม ได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาดำเนินการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

4. เพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิต ในด้านทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ของแต่ละบุคคล

5. เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

1. ปีการศึกษา 2553 มีโรงเรียนจัดการเรียนร่วมกระจายให้ครอบคลุมทุกอำเภอรวมจำนวน 5,000 โรงเรียน

2. มีโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนร่วม 185 โรงเรียน

3. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 9 ประเภทในวัยเรียนทุกคนได้เรียนในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมอย่างทั่วถึง

เชิงคุณภาพ

1. โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม 5,000 โรงเรียน สามารถจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. โรงเรียนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการเรียนร่วม โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการบริหารจัดการโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Frame work)

4. โรงเรียนต้นแบบการเรียนรวมสามารถจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการจัดการเรียนร่วม

**กิจกรรมที่ 1 การบริหารจัดการเรียนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียน
แกนนำจัดการเรียนร่วม 5,000 โรงเรียน สามารถจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความ
ต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้**

1.1 พัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมด้วยรูปแบบ/นวัตกรรม/เทคนิค
วิธีการเหมาะสม นักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

1.2 พัฒนานวัตกรรม/สื่อ/เทคนิควิธีการ การจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับ
ความต้องการจำเป็นพิเศษแต่ละประเภทความพิการ

1.3 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการ
จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

1.4 การจัด สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงฯ

1.5 การบริหารจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

**กิจกรรมที่ 2 จัดสรรงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบริหาร
จัดการเรียนร่วมในโรงเรียน 5,000 โรงเรียน**

**กิจกรรมที่ 3 ประเมินจัดกลุ่มโรงเรียนคุณภาพจัดการเรียนร่วม (ระดับดี
ระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง) โดย**

3.1 สร้างตัวชี้วัด จัดทำรายละเอียดตัวชี้วัด

3.2 จัดทำเครื่องมือประเมิน

3.3 ทดลองใช้เครื่องมือประเมิน (Tryout)

3.4 ออกประเมิน

3.5 วิเคราะห์ สรุป จัดอันดับ

กิจกรรมที่ 4 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานจัดการเรียนร่วม/ เรียนรวม

4.1 วางแผนนิเทศให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้านการจัดการเรียนร่วม การจัดการ
เรียนการสอนการให้บริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก

4.2 ออกประเมินเพื่อจัดระดับคุณภาพของโรงเรียน

4.3 จัดสรรงบประมาณให้ สพท. และศูนย์ใช้ในการออกนิเทศ

กิจกรรมที่ 5 วิจัยและพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม

5.1 อบรมพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนการเรียนร่วม

5.2 สนับสนุนการจัดทำ/จัดซื้อ/จัดหาสื่อ/นวัตกรรม

5.3 นิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ

5.4 ประเมินผล สรุป จัดทำรายงาน เผยแพร่ ขยายผล

กิจกรรมที่ 6 วิจัยและพัฒนา การดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนร่วมและการเรียนรวม

- 6.1 วิจัยและพัฒนาเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรม/เทคนิควิธีการ ฯ
- 6.2 วิจัยและพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม
- 6.3 วิจัยและพัฒนามาตรฐานการเรียนร่วม และประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม/เรียนรวม
- 6.4 วิจัยและพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมต้นแบบ

กิจกรรมที่ 7 นำเสนอผลงานทางวิชาการ (Symposium) ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่น (Best Practice) และโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม แลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบ/วิธีการ การจัดการเรียนร่วม

7.1 โครงสร้างซีท (SEAT Framework) เป็นการจักระบบการบริหารจัดการที่ครอบคลุมองค์ประกอบทุกด้านได้แก่ด้านนักเรียน (S : Students) ด้านสภาพแวดล้อม (E : Environments) ด้านกิจกรรมการเรียน การสอน (A : Activities) และด้านวัสดุ สื่อ เครื่องมือ (T : Tools) เป็นกระบวนการทำงานโดยมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจของบุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนสร้างเสริมการดำเนินงานให้ครบทุกด้านและเกิดผลเชิงประจักษ์ติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

7.2 การบริหารจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ปรับเปลี่ยนระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สร้างความเข้มแข็งโดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ชุมชน และท้องถิ่น สร้างบรรยากาศความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

1.4 รายละเอียดโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชร มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 จนถึงปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 57 โรงเรียน ซึ่งการดำเนินงานโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมอบหมายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานหลักและดำเนินงานร่วมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร แบ่งออกเป็น 3 เขต คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2 และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมที่ผ่านมา มีการวางแผนดำเนินงานและมีการจัดทำโครงการเพื่อรองรับนโยบายอย่างชัดเจน ในปีการศึกษา 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2 ได้จัดทำโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมตามแผนงานของแต่ละหน่วยงาน ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 (จังหวัดกำแพงเพชร)

เนื่องด้วยเพิ่งมีการแยกเขตพื้นที่การศึกษาทำให้การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ การดำเนินงานที่ผ่านมาได้เป็นไปเช่นเดียวกันกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1, 2 ดังนั้นผู้วิจัยขอสรุปรายละเอียดสำคัญของโครงการโรงเรียนแกนนำ จัดการเรียนรู้ร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

1.4.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และขั้นตอนการดำเนินงานของ โครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วม ประจำปี 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1, 4 มีนาคม 2554)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและพัฒนางานความรู้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วม แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วม
2. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยกระดับให้โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วม สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ร่วมในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ครูในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับลักษณะความต้องการ พิเศษของนักเรียนได้ตรงตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)
4. เพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ครูมีการวิเคราะห์ วิจัยพัฒนาสื่อ นวัตกรรม รูปแบบการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับลักษณะความต้องการพิเศษของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
5. เพื่อขยายผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วมสู่โรงเรียน จัดการเรียนรู้ร่วมเครือข่ายอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

1. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วมทั้ง 27 โรงเรียน มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วม และสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ร่วมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรู้ร่วมทั้ง 27 โรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและวิเคราะห์ วิจัย พัฒนาสื่อ นวัตกรรม รูปแบบการสอนได้เหมาะสมกับลักษณะความต้องการพิเศษอย่างเต็มตามศักยภาพ

เชิงคุณภาพ

1. ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนแกนนำจัดการ เรียนรู้ร่วมมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วม และสามารถดำเนินการจัดการ

เรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2. ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและสามารถวิเคราะห์ วิจัยพัฒนาสื่อ นวัตกรรม รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับลักษณะความต้องการพิเศษของแต่ละบุคคล

3. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนได้รับการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ ของแต่ละบุคคลในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จำเป็น เกี่ยวข้องแก่บุคลากร

1.1 จัดประชุม สัมมนาส่งเสริม พัฒนาความรู้ ในหลักการนโยบายและ กระบวนการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมให้แก่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ สามารถดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 จัดอบรมส่งเสริม พัฒนา ผู้บริหารและครูในโรงเรียนแกนนำการจัดการ เรียนร่วมให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการคัดกรอง วินิจฉัยนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ แต่ละประเภท

1.3 จัดอบรมส่งเสริม พัฒนา ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการ เรียนการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP)

1.4 จัดอบรมส่งเสริม พัฒนา ครูให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิเคราะห์ วิจัย พัฒนาสื่อ นวัตกรรมรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะความต้องการพิเศษของ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท

กิจกรรมที่ 2 นำเสนอผลการดำเนินงาน Symposium ของโรงเรียนแกนนำ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเจตคติขยายผลแก่โรงเรียนอื่น

2.1 เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนทุกโรงเรียนตลอดจน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กร มีเจตคติที่ดี และมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วมสำหรับนักเรียน ที่มีความต้องการพิเศษ

2.2 เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนทุกโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ จัดการศึกษาพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมตามระบบโครงสร้างชี้

2.3 เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันระหว่างโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

2.4 เพื่อเป็นการขยายผลการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมและสร้างเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมให้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสู่โรงเรียนจัดการเรียนร่วมเครือข่ายและโรงเรียนอื่นๆ

กิจกรรมที่ 3 ศึกษาดูงาน

3.1 เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้รับผิดชอบโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

3.2 เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีประสบการณ์ตรงในการบริหารจัดการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

3.3 เพื่อให้ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบโครงการมีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 9 ประเภท

3.4 เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้รับผิดชอบโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมและหน่วยงานอื่น ในการส่งเสริมสนับสนุนโครงการให้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 4 นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานจัดการเรียนร่วม

4.1 วางแผนนิเทศ ติดตามและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ด้านการบริหารจัดการเรียนร่วม การจัดการเรียนการสอน และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาดมที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงร่วมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

4.2 นิเทศ ติดตาม ให้คำแนะนำ

4.3 สรุปผลการนิเทศ จัดทำรายงาน เผยแพร่ ขยายผล

1.4.2 รายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ประจำปี 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, 9 พฤษภาคม 2554)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชน

2. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนจัดการเรียนร่วม ได้รับการพัฒนาทางการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาดมที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

3. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิต ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ใน IEP

4. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการเรียนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมและขยายผลสู่โรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

1. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทุกคน

2. โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ได้รับการพัฒนาศักยภาพตามโครงสร้างซีท และบริหารจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำนวน 30 โรงเรียน

เชิงคุณภาพ

1. ร้อยละของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดำเนินการบริหารจัดการเรียนร่วมตามโครงสร้างซีท และบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

2. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิต ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ใน IEP

3. โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมมีความเข้มแข็งโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชน ในการจัดการเรียนร่วม

4. โรงเรียนจัดการเรียนร่วมเครือข่ายได้รับความรู้และแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 บริหารจัดการเรียนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

1.1 เพื่อส่งเสริม พัฒนาความรู้ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม เกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างซีท และโรงเรียนเป็นฐาน

1.2 เพื่อส่งเสริม พัฒนาความรู้ให้แก่ครูในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม เกี่ยวกับเรื่องการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) แผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) การผลิตสื่อ การวัดผลประเมินผล การทำวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

กิจกรรมที่ 2 ศึกษาดูงาน

2.1 เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความตระหนักและเจตคติที่ดีต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และมีประสบการณ์ตรงในการดำเนินงานเรียนร่วม

2.2 เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2.3 เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมและหน่วยงานอื่น ในการส่งเสริมสนับสนุนโครงการให้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 3 นำเสนอผลการดำเนินงาน Symposium ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม

3.1 เพื่อให้โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมที่มีผลงานดีเด่นได้นำเสนอผลการปฏิบัติซึ่งสามารถเป็นต้นแบบในการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมในปีการศึกษาต่อไป

3.2 เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการศึกษาพิเศษทุกรูปแบบ

3.3 เพื่อรวมองค์ความรู้ในการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดการเรียนร่วมเครือข่าย ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชน ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนร่วม

กิจกรรมที่ 4 นิเทศ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการเรียนร่วม

4.1 เพื่อให้ครูผู้สอนของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมบริหารจัดการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 โรงเรียนเรียนร่วมเครือข่ายได้รับความรู้และแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่

จากการวิเคราะห์รายละเอียดโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2 สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ และกิจกรรมการดำเนินงานในโครงการของทั้ง 2 แห่ง มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครบทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนพิการอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ 2) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมและโรงเรียนต้นแบบให้สามารถจัดการเรียนร่วม/เรียนรวม ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 3) ด้านการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจัดการเรียนร่วม ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง 4) ด้านการได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิต ในด้านทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ใน

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และ 5) ด้านการให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยึดการประเมินผลผลิตตามวัตถุประสงค์โครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในภาพรวมของจังหวัดกำแพงเพชร มาใช้ประโยชน์สำหรับการวางแผนในการดำเนินงานและกำหนดแนวทางเพื่อปรับปรุง พัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์โครงการและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนร่วม

การเรียนร่วมเป็นการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้เรียนกับเด็กปกติในโรงเรียนทั่วไป มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

ผดุง อารยะวิญญู (2542) กล่าวว่า การเรียนร่วม คือ การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษวิธีหนึ่ง ซึ่งนำเด็กพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเดียวกับเด็กปกติ เพื่อทดแทนวิธีเดิมที่จัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มตามประเภทของความบกพร่อง

เบญจมา ชลธาร์นนท์ (2545) กล่าวว่า การเรียนร่วม คือ การที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Special Needs) ได้รับโอกาสเข้าเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในโรงเรียนปกติ โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่าย ให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กให้ได้มากที่สุด

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2545) กล่าวว่า การเรียนร่วม คือ การบูรณาการรูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนทางการศึกษาภาคปกติกับกระบวนการเรียนการสอนภาคพิเศษเพื่อให้เด็กพิเศษสามารถเรียนร่วมกันกับเด็กปกติในชั้นเรียนปกติและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

คอฟแมน และคนอื่น ๆ (Kauffman ; et al, 1981) ได้ให้ความหมายของ คำว่า การเรียนร่วม คือ การรวมเด็กพิเศษไว้กับเด็กปกติในด้านเวลา ด้านการเรียนการสอน และด้านสังคม โดยมีกระบวนการวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งมีการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบกันระหว่างบุคลากรฝ่ายบริหาร ฝ่ายสอน และฝ่ายสนับสนุน ทั้งในด้านการศึกษาปกติและด้านการศึกษาพิเศษ

จากความหมายของการเรียนร่วมที่กล่าวมานี้ อาจสรุปได้ว่า การเรียนร่วม คือ การนำนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียนของเด็กปกติ

อาจเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา หรือบางเวลาก็ได้ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของพัฒนาการและระดับทักษะของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยโรงเรียนต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละบุคคลเพื่อลดข้อจำกัดในการเรียนรู้ให้น้อยที่สุด และเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม

จากอดีตถึงปัจจุบันรูปแบบการจัดการเรียนร่วม มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนร่วมได้รับการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้มีขีดจำกัดสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องที่เรียนร่วมน้อยที่สุด

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2541) มีความเห็นว่า การเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กพิเศษ อาจทำได้หลายลักษณะ ซึ่งนิยมจัดรูปแบบของการเรียนร่วมใน 5 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา เป็นการจัดเด็กพิเศษ ซึ่งได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนถึงระดับที่ช่วยตนเองได้แล้ว และได้รับการพิจารณาว่ามีความพร้อมทางการเรียนทุกกลุ่มสาระ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคมดีพอ ให้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติและเรียนเหมือนเด็กปกติทุกประการ ซึ่งถ้าเด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและการเรียนเหมือนเด็กปกติโดยไม่เป็นปัญหาแล้ว อาจไม่ต้องกลับมาเรียนในชั้นเรียนพิเศษอีก

ลักษณะที่ 2 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ และมีบริการให้คำแนะนำปรึกษา เป็นการจัดการเรียนร่วมเต็มเวลา แต่มีครูการศึกษาพิเศษ ครูเวียนสอน หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเป็นผู้ให้คำปรึกษา

ลักษณะที่ 3 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการ เป็นการจัดครูการศึกษาพิเศษประจำอยู่ที่ห้องเสริมวิชาการ โดยกำหนดตารางเรียนให้เด็กพิเศษได้เข้ามาเรียนกับครูสอนเสริมในห้องเสริมวิชาการบางเวลาและบางวิชา อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มย่อย ๆ ก็ได้

ลักษณะที่ 4 การจัดชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนและเรียนร่วมบางเวลา เป็นการจัดเด็กพิเศษไว้ในห้องเรียนเดียวกันโดยคู่ขนานกับห้องเรียนปกติและจัดเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีครูการศึกษาพิเศษประจำชั้น และสอนเองเกือบทุกวิชา ยกเว้นวิชาที่เด็กสามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ เช่น พลศึกษา ศิลปศึกษา เป็นต้น

ลักษณะที่ 5 การจัดชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องค่อนข้างมากในประเภทเดียวกัน โดยจัดเป็นกลุ่มขนาดเล็กไม่น้อยกว่า 6 คน เรียนใน

ชั้นเรียนพิเศษร่วมกันตลอดเวลา มีครูประจำชั้นเป็นผู้สอนเองทุกวิชา แต่อยู่ในโรงเรียนปกติและมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนบ้างบางโอกาส

สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2544) อธิบายรูปแบบการจัดการเรียนร่วมไว้ดังนี้

1. เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ เป็นการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กพิเศษที่มีความพร้อมพอที่จะช่วยตนเองได้ โดยไม่ต้องรับบริการพิเศษ หรือรับบริการพิเศษบ้างตามความจำเป็นเพียงเล็กน้อย

2. เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมีครูเวียสอน เด็กพิเศษจะเรียนในชั้นเรียนปกติเมื่อครูเวียสอนมาจะสอนเสริมให้แก่เด็กพิเศษตามความต้องการเฉพาะรายหรือกรณีปัญหาเป็นกลุ่มย่อย

3. เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมีการสอนเสริมวิชาการ เด็กพิเศษมีตารางกำหนดเวลาที่จะต้องเข้าห้องสอนเสริม โดยครูเสริมวิชาการเป็นผู้กำหนดการเรียนการสอนตามความจำเป็นพิเศษเป็นรายกรณีหรือเป็นกลุ่มย่อย

4. นอกเหนือจากเด็กปกติเรียนร่วมบางเวลา เด็กพิเศษเรียนกับครูประจำชั้นในชั้นเรียนร่วมกับเด็กที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกัน แต่บางเวลาหรือบางวิชา จะไปเรียนร่วมกับเด็กปกติเรียนในชั้นพิเศษเต็มเวลาในโรงเรียนปกติ แต่จะมีโอกาสร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับเด็กปกติตามสมควร

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนร่วมมีรูปแบบการจัดหลายแบบ ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีต่าง ๆ กัน โรงเรียนควรเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กพิเศษที่เข้าเรียนร่วมแต่ละประเภท โดยคำนึงถึงระดับความบกพร่องของเด็กเป็นหลัก

2.3 การบริหารจัดการเรียนร่วม

การบริหารงานการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นกิจกรรมหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่มุ่งเน้นให้บุคคลหลาย ๆ ฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาให้เด็กในทุก ๆ ด้าน ให้มีความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นระเบียบแบบแผน

การจัดการเรียนร่วมจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนร่วมบรรลุตามเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนร่วม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

บทบาทในการจัดการเรียนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน

1. สำรวจเด็กที่มีความต้องการพิเศษในเขตบริการ
2. จัดทำแผนการดำเนินการจัดการเรียนร่วม

3. ตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วม
4. เตรียมบุคลากร เตรียมสถานที่
5. ดำเนินการคัดแยกเด็ก
6. จัดครูเข้าสอน
7. จัดบริการที่จำเป็นแก่เด็ก
8. พัฒนาหลักสูตร
9. กำกับ นิเทศ ติดตาม

การจัดการเรียนร่วมให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายหรือเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถทำได้ในลักษณะเดียวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหลักการดำเนินงานเหมือนกันแต่ต่างในรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

1. การทำงานเป็นทีม ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการแพทย์

2. ปรับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และจัดหาเพิ่มเติมตามความจำเป็น

3. ให้เด็กปกติได้ดูแลช่วยเหลือเด็กพิเศษ

4. สร้างเครือข่ายในการทำงาน

5. ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

6. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศของเด็กและครูเป็นรายบุคคล

7. ช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กพิเศษอย่างเป็นระดับและต่อเนื่อง คือ ความช่วยเหลือน้อยที่สุดในชั้นเรียนปกติ การสนับสนุนการเรียนเพิ่มเติมในโรงเรียน บริการเสริมและช่วยเหลือตามความจำเป็น ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- 7.1 การคัดแยกเด็ก

- 7.2 การส่งต่อเด็กพิเศษ

- 7.3 การจัดการเรียนการสอน

- 7.4 การคัดเลือกรูปแบบการจัดการเรียนร่วม

- 7.5 การทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

- 7.6 การกำกับ ติดตามและนิเทศ

- 7.7 การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ

- 7.8 การสร้างเครือข่ายการศึกษาพิเศษ

สุรินทร์ ยอดคำแปง (2542) ได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของผู้บริหารงานการเรียนร่วมไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. การวางแผนและการประเมินผล ซึ่งครอบคลุมโครงการ และงานทั้งหมดของโรงเรียน มีผลต่อทุกบทบาท การวางแผนที่ดีต้องอาศัยผลจากการวิจัย และประสบการณ์ประกอบกัน จะมีผลต่อการใช้บุคลากร ใช้งบประมาณ และทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างคุ้มค่า

2. การจัดหน่วยงานและบริการ ซึ่งการจัดองค์กรต้องมีวัตถุประสงค์ขององค์กร การพัฒนาองค์กรเป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้เทคนิคพิเศษครอบคลุมงาน

3. การบริหารบุคลากรและการนิเทศบุคลากร การบริหารงานบุคลากรเป็นการจัดให้คนเข้ากับระบบขององค์กร ในการบริหารจึงต้องใช้ การนิเทศประกอบกัน คือ เมื่อสั่งแล้วต้องมีการช่วยเหลือแนะนำให้เขาปฏิบัติตามคำสั่งได้ถูกต้อง

4. การบริหารธุรการและการเงิน งานการเงินและงบประมาณจะมีความเกี่ยวข้องกับ การจัดการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนด้วย และถือว่าเป็นงานบริการและสนับสนุนงาน การสอน เพราะเป้าหมายของงานธุรการและการเงิน คือ เพื่อช่วยให้จุดประสงค์ของโครงการ จัดการสอน และบริการพิเศษบรรลุเป้าหมาย

5. บริการพิเศษประกอบการจัดการสอนเด็กพิเศษ นับเป็นส่วนที่มีความจำเป็น ในการจัดการศึกษาพิเศษ บริการเหล่านี้นอกจากบริการด้านบุคลากร ผู้ชำนาญการพิเศษแขนงต่าง ๆ เช่น บริการทางการแพทย์ จิตวิทยา การบำบัด ฟื้นฟู ซ่อมเสริม รวมทั้ง การบริการด้านการรับส่ง หรือการคมนาคม และอาหารการกินก็ต้องจัดไว้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดการศึกษาพิเศษ

6. การสนทนา แนะนำ และการประชาสัมพันธ์ ถือเป็นหน้าที่หนึ่งของงานการศึกษาพิเศษ ซึ่งหมายรวมถึง การพบปะ หรือประชุมบุคคลที่ทำหน้าที่สื่อสารมวลชน การพบปะสนทนาระหว่างครู การบรรยายปาฐกถา และการนิเทศครู เจ้าหน้าที่ หรือกรรมการบริหารโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการประชาสัมพันธ์ เป็นงานการให้ข่าวสาร รายละเอียดและความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมา เป็นการเสริมคุณธรรม ช่วยบำรุงขวัญและเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีของหมู่คณะ เพื่อร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

7. การประสานงาน และการอำนวยความสะดวก นับเป็นงานหลักของกิจการด้านการจัดการศึกษาพิเศษควบคู่กับการวางแผน และการประเมินผล บทบาทนี้เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่จะแสดงคุณภาพที่แท้จริงของผู้บริหารการศึกษาพิเศษ ซึ่งต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ของกระบวนการหมู่พวก ใช้เทคนิคการติดต่อสื่อสารทุกทิศทางภายในวงงาน และในชุมชน เพื่อช่วยให้เกิดความร่วมมือประสานประโยชน์อย่างแท้จริงจนทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย การร่วมมือประสานงานเป็นสิ่งจำเป็นของความสำเร็จในการบริหารบทบาทต่าง ๆ ในด้านนี้ที่ผู้บริหารงานการศึกษาพิเศษต้องปฏิบัติ เช่น การวินิจฉัย และการตรวจสอบเด็กพิเศษให้ถูกที่ การพัฒนาและการใช้ระเบียบต่าง ๆ การจัดโครงการแนะแนว การฝึกอาชีพ เป็นต้น

8. บทบาทด้านการสอนเด็กพิเศษ เป็นจุดหมายปลายทางของการบริหารและการนิเทศ บทบาทของผู้บริหารที่ต้องกระทำ คือ จัดให้มีการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร และการจัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการช่วยเหลือครู จัดให้มีการทดลองใช้เทคนิควิธีการที่ผ่านการค้นคว้าวิจัยมาแล้ว และจัดให้มีการประเมินผลวิธีการที่ทดลองใช้ ส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ กระตุ้นให้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

บังอร ดันปาน (2535) ได้สรุปปรัชญาและทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วมของเด็กพิการที่มีนักการศึกษาพิเศษกล่าวไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น การจัดระบบการศึกษาจึงจัดบริการทางการศึกษาให้แก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกความพร้อม หรือฐานะเศรษฐกิจและสังคม จึงควรจัดโครงการและปรับปรุงการปฏิบัติให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

2. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการอยู่ร่วมสังคม ดังนั้น การจัดเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน และวัยเรียน เพื่อให้เด็กพิเศษอยู่ร่วมกับเด็กปกติย่อมก่อให้เกิดคุณค่าและสร้างสรรค์สังคม เพราะเด็กเหล่านี้จะมีความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่จะไม่เกิดการแบ่งแยกความแตกต่างของมนุษย์ในสังคม

3. การเรียนการสอน ในชั้นเรียนย่อมสนองตามความแตกต่างแต่ละบุคคล ดังนั้น การจัดเด็กพิเศษ ให้เข้าเรียนในชั้นเรียนร่วม จึงควรได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นการสอนเพื่อบุคคลทั่วไป เพื่อให้พัฒนาความพร้อมและความรู้ความสามารถของผู้เรียนทุกคน ให้พัฒนาการทุกด้าน ด้วยวิธีการและกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดศักยภาพที่จะดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนร่วมจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมุ่งจะจัดการศึกษาให้แก่เด็กหรือเยาวชนพิการให้อยู่ในรูปแบบที่สมบูรณ์และมีประสิทธิผลมากที่สุดเพื่อก่อให้เกิดคุณค่าทางการศึกษาอันสูงยิ่งแก่มนุษยชาติ ในการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีพร่วมกันในสังคมด้วยสันติและมีความสุข

2.4 ปัญหาการจัดการเรียนร่วมของประเทศไทย

การจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ บนหลักการและเป้าหมาย "ให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ" มาเป็นเวลานานกว่า 15 ปีแล้ว นับได้ว่าประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาพิเศษเรียนร่วม มีผลการทำงานเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในภาพรวมหลายประการ เช่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1. เด็กมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น
2. โรงเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพในการจัดการศึกษาให้กับเด็กพิเศษจำนวนเพิ่มขึ้น
3. เกิดรูปแบบและแนวทางใหม่ ๆ ที่จะช่วยเหลือเด็กทั้งด้านการสงเคราะห์และการศึกษา
4. ครูเกิดความตื่นตัว พยายามที่จะเรียนรู้ แสวงหาความรู้ เทคนิควิธีการใหม่ ๆ และรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน เช่น จัดตั้งชมรมครูการศึกษาพิเศษ
5. มีความพยายามที่จะให้ครูคนอื่น ๆ และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก ยอมรับเด็กและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
6. มีการระดมทรัพยากรและความร่วมมือช่วยเหลือจากส่วนต่าง ๆ
7. ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพิเศษมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่น เสียสละ อดทน และมีใจรักที่จะทำงานเพื่อเด็ก และพร้อมรับทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะมีความพร้อมหรือไม่พร้อมทั้งความรู้ทางการศึกษาพิเศษ การสนับสนุนต่าง ๆ หากแต่พร้อมที่จะลงมือทำ พร้อมที่จะแสวงหาความรู้พัฒนาตนเอง เรียนรู้จากปัญหาอุปสรรค จากประสบการณ์ จากความไม่รู้ เป็นรู้ จากไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ สู่การทำงานบนพื้นฐานที่ถูกต้อง เกิดนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ ๆ พร้อมที่จะรับคำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้รู้เพื่อเติมเต็ม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังมีปัญหาอุปสรรคอีกมากมายที่ยังทำให้การดำเนินงานจัดการเรียนร่วมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งเรื่องบุคลากร การบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนต่าง ๆ ปัญหา อุปสรรคและความต้องการที่สำคัญ คือ

1. ด้านครูผู้สอน

1.1 ครูผู้สอนยังขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากยังขาดความรู้ทักษะ ในเรื่องของเทคนิควิธีการ การวัดการประเมินผล การเลื่อนชั้น และขาดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กแต่ละประเภท

1.2 ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ทั้งการเป็นครูประจำชั้น/ประจำวิชา งานโครงการต่าง ๆ ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลเด็ก ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเด็กได้เท่าที่ควร

1.3 ครูผู้สอนมีความเครียดสูง เนื่องจากถูกผลกระทบให้รับผิดชอบเด็กเพียงลำพัง และไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากขาดความร่วมมือจากผู้บริหารและครูในโรงเรียนเดียวกัน

1.4 ครูผู้สอนยังได้รับการพัฒนาไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร เมื่อต้องดูแลรับผิดชอบในชั้นเรียนร่วม รวมทั้งไม่ได้รับการนิเทศอย่างเพียงพอ

ครูผู้สอนต้องการให้ลดภาระงานปกติลงบ้าง เพื่อจะได้มีเวลาในการจัดการเรียนรู้ได้ถูกต้องตามหลัก มีเวลาในการคิดค้นพัฒนาเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพจริง ต้องการขวัญและกำลังใจ ความมั่นใจในการทำงาน รวมทั้งต้องการการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง และต้องการการนิเทศช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือต้องการให้ทุกคนในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการศึกษาพิเศษ เพื่อทุกคนจะได้ช่วยกัน

2. ด้านผู้บริหาร

2.1 ผู้บริหารบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนับสนุน

2.2 ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการเรียนร่วม ไม่สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูผู้สอนได้

ผู้บริหารต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนร่วม ในลักษณะของการจัดหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และเห็นว่าทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแล ช่วยเหลือเด็กที่ถูกต้อง และต้องการให้สนับสนุนงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็น

3. ด้านผู้ปกครอง

3.1 ด้านผู้ปกครองเด็กปกติ กลัวว่าครูจะไม่มีเวลาให้ลูก เพราะต้องดูแลเด็กพิเศษ เด็กอาจเบื่อทำให้การเรียนเสีย หรือเด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง

3.2 ด้านผู้ปกครองเด็กพิเศษ กลัวว่าครูจะไม่สามารถสอนลูกได้ ไม่มีสื่ออุปกรณ์ ซึ่งสร้างความลำบากให้กับครูผู้สอน ลูกจะเรียนไม่ทันเพื่อนและอาจถูกรังแก ได้รับอันตราย

3.3 ด้านผู้ปกครองบางส่วนยังขาดความรู้ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอย่างถูกต้อง และบางส่วนไม่ส่งเด็กเข้าเรียน

ด้านผู้ปกครองเด็กต้องการให้เด็กเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ทั้งสายวิชาชีพและวิชาการ ต้องการให้โรงเรียนฝึกอาชีพในท้องถิ่นให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นของตนเอง และมีความมั่นคงในอาชีพ

4. ด้านการบริหารจัดการ

4.1 บางโรงเรียนขาดแคลนบุคลากร มีครูไม่ครบชั้น ทำให้จัดได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร

4.2 ในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถนำเด็กไปรับบริการกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางได้

4.3 โรงเรียนไม่สามารถจัดบริการเสริมได้ เช่น การแก้ไขการพูด กายภาพบำบัด เพราะไม่มีผู้เชี่ยวชาญ หรือไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญพอ

4.4 ระบบการทำงานของแต่ละหน่วยงานในพื้นที่แตกต่างกัน ทำให้การติดต่อประสานงานล่าช้า

4.5 โรงเรียนข้างเคียงไม่รับเด็ก จะผลักรถให้โรงเรียนแกนนำหรือศูนย์กลางทาง วิชาการการศึกษาพิเศษ

4.6 ไม่สามารถส่งต่อเด็กได้ บางโรงเรียนไม่รับเด็ก เด็กต้องกลับมาเรียนที่เดิม เช่น การส่งต่อโรงเรียนใกล้บ้าน โรงเรียนการศึกษาพิเศษ หรือการเรียนต่อในระดับมัธยม เป็นต้น

5. ด้านกลไกสนับสนุน ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งเรื่องงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) สรุปผล จากการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และช่วยเหลือโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม - 25 มิถุนายน 2547 นำโดย ดร.เบญจมา ชลธารินทร์ และคณะ ซึ่งนิเทศโรงเรียนใน 32 จังหวัด จำนวนโรงเรียน 72 โรงเรียน พบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ และกำหนดบทบาทหน้าที่ ในการจัดการเรียนร่วมแล้ว แต่มีบางโรงเรียนที่ยังไม่ได้ประชุมเพื่อขยายผลการเข้าร่วมประชุม อบรมเชิงปฏิบัติการโครงการ โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ให้กับครูและผู้เกี่ยวข้องทุกคน ทราบ จึงพบว่าครูผู้สอนหลายคนยังไม่ทราบกระบวนการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้ โครงสร้างซีท (SEAT) และหลายโรงเรียนยังไม่ได้จัดทำวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แผนงาน / โครงการด้านการเรียนร่วมให้ปรากฏในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนอย่างชัดเจน

2. บุคลากรในโรงเรียนยังขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดย ถือว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่ดูแลเด็กพิเศษเรียนร่วมเท่านั้น และพบว่าบางโรงเรียนยังขาด การสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งระดับโรงเรียนและหน่วยงานระดับพื้นที่

3. โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำ แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ให้กับเด็ก พิเศษ แล้วแต่ยังไม่ครบทุกคน และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ของเด็กแต่ละคนยังไม่มี คุณภาพเพียงพอ กล่าวคือยังไม่ครอบคลุม ไม่ถูกต้องและไม่ครบถ้วนในการระบุสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคลตามกระบวนการในการจัดทำแผนการจัดการ ศึกษาเฉพาะบุคคล

4. การสนับสนุนให้เด็กพิเศษได้รับบริการตามกฎหมายยังไม่ทั่วถึง โดยพบว่าครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องยังต้องการคำแนะนำ ช่วยเหลืออีกหลายเรื่องในการพัฒนานักเรียนให้ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กเป็นรายบุคคล ดังนั้นหากหน่วยงานสนับสนุน ทุกฝ่าย ทั้งศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ได้มีการนิเทศติดตามและช่วยเหลือโรงเรียนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติ มั่นใจและดำเนินงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) กล่าวถึงปัญหาจากการนิเทศ โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมทั้ง 32 จังหวัด 72 โรงเรียน อาจสรุปได้ว่า โรงเรียนจัดการ เรียนร่วมในประเทศไทยน่าจะมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ได้สรุปผลการดำเนินงานโรงเรียนเรียนร่วม พบว่ามีปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) พบว่า กระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ กล่าวคือ

1.1 โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยไม่มีคณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ของนักเรียนแต่ละคน

1.2 กระบวนการตรวจสอบไม่ครอบคลุมทั้งวิธีการ เครื่องมือ และแหล่งข้อมูล

1.3 เป็นการกรอกข้อมูลโดยครูหนึ่งคนมากกว่าการทำตามกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ดังนั้นจึงไม่ครอบคลุมสาระสำคัญในการพัฒนานักเรียนพิเศษ

1.4 ยังไม่นำไปสู่การสอนเพื่อพัฒนาเด็กพิเศษให้เกิดผลอย่างแท้จริง

2. ด้านโอกาสทางการศึกษา พบว่า เด็กพิเศษในส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนทั่วไปอย่างแท้จริง โดยพบว่าโรงเรียนยังรับเด็กพิเศษได้บางประเภทและรับได้เฉพาะเด็กพิเศษระดับปานกลาง และระดับน้อยเท่านั้น ส่วนนักเรียนที่มีความพิเศษระดับมาก ยังไม่สามารถจัดเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไปได้ โดยต้องเรียนในรูปแบบอื่น เช่น ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ หรืออาจได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพในสถานพยาบาล ศูนย์การศึกษาพิเศษ และเรียนที่บ้าน เป็นต้น

3. ด้านสิทธิตามกฎหมาย พบว่า การจัดให้เด็กพิเศษได้รับสิทธิเข้าถึงการศึกษาดูตามกฎหมายยังไม่สามารถดำเนินการให้ได้ครบถ้วนและทั่วถึงเด็กพิเศษทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ

4. ด้านบุคลากร พบว่า การเตรียมครูและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษาพิเศษ ยังดำเนินการได้ไม่เพียงพอกับความต้องการในการพัฒนาเด็กพิเศษ ครูจำนวนมากต้องการรับการฝึกอบรมเพิ่มเติมในการสอนเด็กพิเศษ นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องการความช่วยเหลือด้านสื่อ อุปกรณ์ในห้องเรียนเพิ่มเติม ต้องการการนิเทศ ติดตามทั้งจากภายในและภายนอก ต้องการความช่วยเหลือและร่วมมือในการพัฒนางานมากขึ้น

5. ด้านการจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษ พบว่า การปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนและการพัฒนาศักยภาพเด็กพิเศษเป็นรายบุคคลยังมีน้อย การเรียนการสอนยังไม่เชื่อมโยงกับชั้นเรียนปกติ และขาดการวางแผนทั้งด้านหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ เทคนิควิธีสอนยังไม่เฉพาะและไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิเศษ รวมทั้งการวัดและประเมินผลไม่เป็นการประเมินตามสภาพจริง และไม่สอดคล้องกับลักษณะความบกพร่องและศักยภาพที่แท้จริงของเด็กพิเศษ ส่วนใหญ่ยังใช้เครื่องมือประเมินเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป

6. ด้านการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ พบว่า ได้มีการสำรวจ จัดทำและใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศน้อย และยังไม่ได้มาจากวิธีการและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้เป็นปัญหา

ในการรับเด็กพิเศษ คัดแยก/คัดกรองจัดเด็กพิเศษเข้าเรียนและการวางแผนพัฒนาเด็กพิเศษ นอกจากนี้ระบบส่งต่อไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ขาดการส่งต่อ อย่างเป็นระบบระหว่าง ช่วงรอยต่อระดับการศึกษา (Transition)

7. ด้านการบริหาร พบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในสถานศึกษาหลายแห่ง ยังไม่เข้มแข็งพอ

8. ด้านปัจจัยภายนอกสถานศึกษา พบปัญหา ดังนี้

8.1 การดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วมผ่านกลไกการบริหารจัดการของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นการรับนโยบายด้านการเรียนร่วมเพื่อสู่การปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการเรียนร่วม จึงขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจ เจตคติและความสามารถในการปฏิบัติงานและความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ

8.2 การสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนในหน่วยงานปฏิบัติ ซึ่งอาจยังไม่ยอมรับและไม่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และเป็นอุปสรรคสำคัญจึงต้องมีการเตรียมการอย่างมาก

8.3 ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ยังพบว่าไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้เด็กพิเศษทุกคนได้รับการตามกฎกระทรวงอย่างทั่วถึง และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล

8.4 การประสานงานระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา /ศูนย์การศึกษา/สถานศึกษา/ผู้ปกครอง องค์กรในชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย และขาดความคล่องตัว ทำให้การดำเนินงานยังไม่สนับสนุนและเชื่อมโยงกันในลักษณะของการประสานความร่วมมือกันอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าปัญหาการจัดการเรียนร่วม เกิดจากการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เริ่มดำเนินการบนความไม่พร้อมหลายประการ เมื่อลงมือปฏิบัติในทุกระดับจึงประสบปัญหาในหลาย ๆ เรื่อง ตั้งแต่การไม่ยอมรับของครูในโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน ขาดสื่ออุปกรณ์ ที่จะช่วยในการจัดการเรียนการสอนของครู ไม่สามารถจัดบริการเสริมให้กับเด็ก ขาดงบประมาณในการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับเด็ก เทคนิควิธีการสอน รวมทั้งบางส่วนของผู้เกี่ยวข้องเกือบทุกฝ่ายขาดความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีกับการจัดการเรียนร่วม

2.5 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนเรียนร่วม

การบริหารจัดการเรียนร่วมเป็นบทบาทหน้าที่ที่ผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมและผู้ที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน นิเทศ ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมิน แก้ไข ปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้อง

กับมาตรฐานการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วม ตามบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมและผู้เกี่ยวข้องจะร่วมกันดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษให้สอดคล้องกับมาตรฐานการบริหารจัดการ ในเรื่องต่อไปนี้เป็น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โรงเรียนสำรวจและจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษาพิเศษในโรงเรียนให้ถูกต้องครบถ้วน เป็นปัจจุบันและสะดวกต่อการใช้งาน เพื่อการวางแผนจัดการเรียนการสอนเด็กพิเศษให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ปกครอง/โรงเรียน/ชุมชน

2. การรับ คัดแยก ส่งต่อเด็ก โรงเรียนดำเนินการรับเด็กพิเศษทุกคนและทำการคัดแยกเด็ก โดยคณะกรรมการใช้เครื่องมือที่หลากหลายเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดจากการศึกษา

3. ส่งเสริม/พัฒนาบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พิจารณาคัดเลือกครูผู้สอนที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการจัดการศึกษาพิเศษและส่งเสริม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเอง อยู่เสมอ เช่น การเข้ารับการอบรม การศึกษาดูงาน เป็นต้น โดยให้งบประมาณสนับสนุนการสอนของครูเป็นพิเศษ และการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนร่วมแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

4. ดำเนินงบประมาณ โรงเรียนควรมีการดำเนินการจัดทำแผนงบประมาณของโรงเรียน โดยดำเนินการวางแผนการใช้งบประมาณและบริหารการใช้งบประมาณการศึกษาพิเศษทั้งที่ได้รับจากทางราชการและงบประมาณอื่นที่ได้จัดหามาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของทางราชการและบังเกิดประโยชน์สูงสุด

5. ด้านสื่อและอุปกรณ์ โรงเรียนควรจัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริม พัฒนาการให้เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของเด็ก โดยจัดหาไว้ในชั้นเรียนซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. ด้านการบริการ ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินการจัดการเรียนร่วมประสบความสำเร็จและมีผลส่งถึงการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งทางโรงเรียนควรจะดำเนินการจัดบริการให้นักเรียน โดยอาจจัดให้มีบริการอื่นไปพร้อมกับบริการด้านการเรียนการสอน ได้แก่ บริการแนะแนว การให้คำปรึกษา กายภาพบำบัด ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด การปรับพฤติกรรม การแก้ไขการพูด อาชีวบำบัด บริการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น

7. อุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น การดำเนินงานจัดการเรียนร่วม นอกจากการให้บริการจำเป็นที่จัดให้เด็กพิเศษตามสภาพความบกพร่องแล้ว ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กพิเศษให้ได้รับความสะดวก ที่ควรจัดให้เด็กพิเศษ ได้แก่

7.1 อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การอุปกรณ์ (อวัยวะเทียมต่าง ๆ) ไม่ทำสำหรับคนตาบอด อุปกรณ์การเขียน/พิมพ์อักษรเบรลล์ วิทยุ-เทป รถเข็น แวนดา เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

7.2 สิ่งแวดล้อมและโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับสภาพของเด็ก พิเศษ เช่น ทางลาดสำหรับรถเข็น ทางเดิน รววจับในห้องน้ำและที่รวบบันได เป็นต้น

ส่วนการพัฒนางานการเรียนการสอนนั้นครู ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน ซึ่งควรดำเนินการวางแผนจัดทำสิ่งต่อไปนี้

1. การทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized education plan : IEP) เป็นแผนการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้นในรูปคณะกรรมการ โดยได้รับการร่วมมือและยินยอมจากผู้ปกครองของเด็กพิเศษ ปรับทั้งจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ซึ่งจะช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละคน โดยปกติแล้วแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลจะจัดทำขึ้นสำหรับแต่ละบุคคลเป็นแผนระยะ 1 ปี และจะมีการทบทวนแผนทุกภาคเรียน

แผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคลทั้งข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทางด้านการแพทย์ ข้อมูลด้านการศึกษา บริการที่เด็กจะได้รับลักษณะการเรียนรู้รวม ความสามารถของเด็กมีเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่างๆ จุดมุ่งหมายระยะยาว จุดมุ่งหมายระยะสั้น การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

2. การทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individualized implementation plan : IIP) แผนการสอนเฉพาะบุคคลเป็นแผนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ ซึ่งต้องจัดทำให้สอดคล้องกับโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย

- 2.1 วัน เดือน ปี ที่สอน
- 2.2 ชื่อนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษ
- 2.3 เนื้อหาที่จะสอน
- 2.4 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 2.5 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.6 สื่อ/อุปกรณ์
- 2.7 การวัดและประเมินผล
- 2.8 ลงชื่อผู้บันทึกและผู้บริหาร

การจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของเด็ก พิเศษในเรื่องต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

1. ความสามารถด้านการเรียนของเด็ก เด็กพิเศษมีความสามารถด้านภาษาคณิตศาสตร์ ด้านการสื่อสารมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้จะเกิดปัญหาในการเรียน

2. วุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม เด็กที่เรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ต้องมีความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม

3. สิ่งแวดล้อมของเด็ก พิจารณาดูว่าเด็กเมื่อจัดเข้าชั้นเรียนร่วมแล้วจะได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด

4. บริการที่จำเป็น ได้แก่ อุปกรณ์สนองความต้องการของเด็กพิเศษ เช่น เครื่องช่วยฟัง อุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นต้น

5. ความช่วยเหลือจากบุคลากรอื่น เช่น ครูที่เวียนสอน ผู้ปกครองนักเรียน นักแก้ไขการพูด เป็นต้น ต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ด้านการวัดและประเมินผล นอกจากการวัดประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรหรือตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลแล้ว ยังต้องนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนการสอนของครูด้วย การวัดประเมินผลสำหรับเด็กที่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ก็อาจใช้วิธีทดสอบเหมือนเด็กปกติได้ แต่ครูผู้สอนต้องพิจารณาว่าควรจะให้เด็กผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับใดในการสอนเด็กในชั้นเรียนร่วมนับเป็นปัญหาที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปครูผู้สอนจะอาศัยทักษะในการสอนที่ตนเองมีความถนัด หรืออาศัยทักษะในการสอนที่มีลักษณะเป็นกลาง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ในชั้นเรียนสามารถเรียนรู้อาจได้ โดยไม่คำนึงถึงสภาพและความแตกต่างของผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนร่วม เนื่องจากมีลักษณะมุ่งเน้นให้เด็กพิเศษเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ ทักษะในการสอนที่ครูผู้สอนเคยใช้อยู่ประจำต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมต่อไป

การจัดการศึกษาทุกระดับ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดคุณภาพทั้งด้านผลผลิตและกระบวนการจัดการ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลายด้านที่ต้องผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียว ประสานสัมพันธ์ให้มีพลังผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำและประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา และสถานประกอบการต่าง ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่าปัจจัยด้านบุคลากรมีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินงานจัดการเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนร่วม

2.6 การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Framework)

เบญจา ชลธารินทร์ (2546) กล่าวว่าโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมทุกโรงเรียนต้องบริหารองค์ประกอบหลัก 4 ประการตามโครงสร้างซีท (SEAT) เพื่อให้การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการเกี่ยวกับนักเรียน (S : Students) การจัดการสิ่งแวดล้อม (E : Environment) การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) และการจัดหาเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนร่วม (T : Tool) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

นักเรียน (S : Students)

นักเรียน หมายถึง นักเรียนพิการหรือนักเรียนที่มีความบกพร่อง และนักเรียนทั่วไป โรงเรียนควรเตรียมความพร้อมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมนักเรียนพิการหรือนักเรียนที่มีความบกพร่องในด้านร่างกาย วิชาการ อารมณ์ สังคม และการช่วยเหลือตนเอง หากพิการตั้งแต่แรกเกิดจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มหรือเตรียมความพร้อมทันทีที่พบความพิการ เพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้านซึ่งในการให้ช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนั้น เป็นช่วงสำคัญที่สุดที่เด็กควรได้รับการเตรียมความพร้อม เพราะช่วงอายุ 0 – 3 ปี เป็นช่วงที่สมองเจริญเติบโตมากที่สุด การเตรียมความพร้อมทำได้โดยกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่เมื่อได้รับการพัฒนาระดับการทำงานต่างๆ (Functional Level) จะยิ่งสูงขึ้น ในทางกลับกันหากไม่ได้รับการพัฒนาการกระตุ้นหรือการส่งเสริมส่วนที่เหลืออยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานต่างๆ จะเลือนหายไป ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ทันที ดังนั้นการช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการยิ่งทำได้ทันท่วงทีตั้งแต่เมื่อแรกเกิดและในกรณีที่เด็กพิการภายหลัง เช่น เด็กอยู่ในระดับมัธยมศึกษาแล้ว ดาบอด การเตรียมความพร้อมนักเรียนในช่วงวัยรุ่นนั้นต้องคำนึงถึงจิตใจและการยอมรับความพิการหรือความบกพร่องที่เกิดขึ้นภายหลังด้วย ซึ่งถือเป็นเรื่องยากและมีผลต่อจิตใจมาก รวมทั้งต้องมีการเตรียมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobilities : O&M) เพื่อให้เด็กมีความสามารถในการดำรงชีวิตอิสระและช่วยเหลือตัวเองได้มากที่สุดและเร็วที่สุด เป็นต้น

2. เตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจเกิดการยอมรับสามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องอย่างถูกวิธี และเท่าที่จำเป็นที่ผ่านมาพบว่ากรณีที่คนส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สมเพช เวทนา สงสาร กลัว ไม่ไว้ใจใจ มักเกิดจากความไม่รู้หรือไม่มีข้อมูลที่ถูกต้อง ดังนั้น ควรทำความเข้าใจและอธิบายเกี่ยวกับลักษณะความพิการให้นักเรียนทั่วไปในชั้นเรียนได้รู้จักและควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ เด็กทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูอาจจัดสถานการณ์จำลองให้นักเรียนทดลอง

เป็นคนพิการและทำกิจกรรมต่างๆ จากนั้นให้อภิปรายถึงความรู้สึกของนักเรียนแต่ละคน กิจกรรมเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปได้เข้าใจถึงความคับข้องใจ ความไม่สะดวก และความลำบากของเพื่อนพิการหรือที่มีความบกพร่องมากขึ้น กิจกรรมอื่นที่ช่วยให้นักเรียนทั่วไปเข้าใจและยอมรับเพื่อนพิการหรือที่มีความบกพร่องมากขึ้น เช่น การเชิญผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กพิการมาบรรยายให้ฟัง พร้อมทั้งให้ดูภาพยนตร์ สไลด์ แผนภาพ บทความ และสื่ออื่น ๆ ประกอบ เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาต่างๆ การจัดนิทรรศการ หนังสือ และเรื่องราวเกี่ยวกับคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เพื่อให้นักเรียนในชั้นเรียนและนักเรียน ทุกคนในโรงเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ การทัศนศึกษาสถานที่ดูแลคนพิการหรือที่มีความบกพร่องเพื่อให้นักเรียนได้เห็นและเรียนรู้ว่าคนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีความเป็นอยู่อย่างไร นอกจากนี้ควรสอนทักษะการช่วยเหลือเบื้องต้นในการช่วยเหลือเพื่อนพิการ หรือที่มีความบกพร่องเบื้องต้น ให้นักเรียนทั่วไปด้วย

สภาพแวดล้อม (E : Environment)

สภาพแวดล้อม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคล

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรจัดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment : LRE) โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด หากไม่สามารถจัดให้เด็กเรียนร่วมได้เต็มเวลา ก็อาจจัดเป็นบางเวลาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล โดยทั่วไป ควรจัดให้นักเรียนทุกคนเข้าเรียนในชั้นเรียน โดยแยกนักเรียนออกไปจากเพื่อนทั่วไปให้น้อยที่สุด โรงเรียนควรปรับสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักวิชาการ คือ พิจารณาถึงสภาพความบกพร่องของนักเรียนแต่ละประเภท เช่น นักเรียนที่มีการเห็นเลือนรางควรมีโคมไฟที่โต๊ะเรียนและจัดให้นักเรียนมานั่งแถวหน้าสุด นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรจัดให้นั่งประมาณแถวที่ 2 หรือ 3 โดยนั่งมุมใด มุมหนึ่งของห้องเพื่อให้นักเรียนสามารถมองครูและเพื่อนนักเรียนในห้องได้ทั่วถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายที่นั่งรถเข็น เมื่อจำเป็นต้องเรียนวิชาเกษตรและนักเรียนต้องปลูกผักสวนครัว ครูควรยกระดับแปลงผักให้สูงขึ้นจากพื้นและอยู่ในระดับเดียวกับที่นั่งเก้าอี้รถเข็น เพื่อให้นักเรียนสามารถปลูกผักได้สะดวก นอกจากนี้ควรคำนึงถึงพาหนะที่ใช้ใน การรับส่งนักเรียนจากบ้านไปโรงเรียน และจากโรงเรียนไปบ้าน ไปทัศนศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนจะต้องเคลื่อนย้าย นอกจากนี้จะต้องมีการบริหารจัดการตารางเวลาเรียนและห้องเรียน เช่นห้องเรียนสำหรับการเรียนร่วมควรอยู่ชั้นล่างของอาคาร พื้นห้องเรียนควรราบเรียบและมีการปรับระดับเพื่อความสะดวกในการใช้รถเข็น ห้องน้ำ โถะ เก้าอี้ และคำนึงถึงการถ่ายเทของอากาศ แสงจากธรรมชาติ แสงไฟ เป็นต้น

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรอื่นในโรงเรียน โรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการเรียนร่วมผู้บริหารจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วมในโรงเรียน หากทางโรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนร่วมให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบ และพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน ซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคลากรภายนอก เพื่อกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนร่วม แนวทางการดำเนินงาน จัดสรรงบประมาณ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และรูปแบบในการจัดการเรียนร่วม เมื่อคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียนประชุมกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานในการจัดการเรียนร่วมเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนต้องจัดการประชุมชี้แจงถึงนโยบายของโรงเรียนและมอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยให้ถือเป็นปริมาณงาน พร้อมทั้งให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมเป็นเจ้าของโครงการนอกจากนี้ ทางโรงเรียนต้องจัดทำป้ายประกาศ นำเสนอในลักษณะของโปสเตอร์ แผ่นพับ วีดีโอ หรือ จัดป้ายนิเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรับทราบเกี่ยวกับนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองของเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องอาสาเป็นวิทยากร หรือหากมีกิจกรรมการดำเนินงานด้านคนพิการในสังคมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนร่วมจะได้เผยแพร่ให้ทุกคนรับทราบครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษต้องเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน โดยทำงานร่วมกันเป็นทีม

กิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities)

กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย

1. การบริหารจัดการหลักสูตร แบ่งออกเป็น

1.1 การปรับหลักสูตรทั่วไป คือ ปรับหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนทั่วไปมาใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นอาจปรับจากการวาดรูปมาเป็นการปั้นแทน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาจปรับให้ไม่ต้องอ่านออกเสียง

1.2 การจัดทำหลักสูตรเฉพาะ คือ หลักสูตรที่เป็นแนวทางการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (หลักสูตรสำหรับหรือหลักสูตรคู่ขนาน) ซึ่งถือเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคลโดยพิจารณาจากระดับของ ความพิการจากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน โรงเรียนอาจประยุกต์ตามแนวทางของกรมวิชาการ สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหลายคนไม่สามารถเรียนรู้ได้ ตามหลักสูตรทั่วไปจึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นมา

ใหม่โดยเฉพาะ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ค่อนข้างรุนแรงจะต้องมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะ ซึ่งไม่ใช่หลักสูตรตัดต่อหรือนำหลักสูตรในระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา สัดส่วนของเนื้อหาหลักสูตรในชั้นประถมศึกษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่านออกเขียนได้ เลขคณิต ความเข้าใจในภาษาจะสูงและเมื่ออยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายจะค่อยๆ ลดลง แต่ถ้าเป็นเรื่องของทักษะการดำรงชีวิตทักษะการเตรียมความพร้อมในด้านอาชีพจะต่ำในช่วงแรก ๆ แล้วจะค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น โดยการจัดเป็นชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนทั่วไปให้มีลักษณะคูชนาน ไปกับระดับชั้นเรียนที่เพื่อนนักเรียนทั่วไปเรียนอยู่

1.3 การจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมสอนทักษะเฉพาะที่จำเป็นให้แก่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น ทักษะการดำรงชีวิต ได้แก่ การรับประทานอาหาร การดูแลบ้านเรือน การทำความสะอาดร่างกาย การไปซื้อของ การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้บริการของไปรษณีย์ ธนาคาร ทักษะการอ่านเขียนอักษรเบรลล์ ทักษะการทำความสะอาดกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว ทักษะการใช้แว่นขยาย สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติก ภาษามือสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นต้น

2. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เรียกชื่อย่อว่า IEP กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงกำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดทำ IEP ให้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคลทุกคน โดยต้องตรวจสอบเพื่อบ่งชี้จุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน รวมถึงความต้องการจำเป็นพิเศษ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และ วิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2545 โดยให้มี การจัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการ ในอัตราที่มากกว่า แต่ไม่เกิน 5 เท่าของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่เรียนทั่วไปต่อคน

3. แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) เป็นแผนการสอนที่จัดขึ้นเฉพาะเจาะจงสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องคนนั้นๆ ในวิชาหรือทักษะที่เป็นจุดอ่อน แผนการสอนเฉพาะบุคคลนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน IEP

4. การตรวจสอบทางการศึกษา (Educational Assessment) หมายถึง กระบวนการที่ใช้วิธีการต่าง ๆ หลายวิธี ในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์

ในการที่จะกำหนดปัญหาและหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ พฤติกรรม และร่างกาย รวมทั้ง ดัดสันใจเกี่ยวกับนักเรียนในเรื่องการส่งต่อการตัดแยก การกำหนดประเภทเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การวางแผนการสอน และการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

5. เทคนิคการสอน เทคนิคการสอนที่ควรนำมาใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นพิเศษ เช่น การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) การสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (Peer Tutoring) และระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy System)

6. การรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนในปัจจุบันใช้วิธีการทบทวนและปรับ IEP ปีละอย่างน้อย 2 ครั้ง รวมทั้งมีการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนโดยสรุปจาก IEP ที่ใช้สอนเด็กในแต่ละสาระการเรียนรู้ ทักษะและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีการระบุว่าประเมินโดยวิธีใดและใช้เกณฑ์อะไร โดยอาจนำเสนอ ในรูปของกราฟแท่ง กราฟเส้นประกอบการบรรยายหรือคิดเป็นคะแนนและเกรดในชั้นประถมศึกษาครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษที่ร่วมกันสอนนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วมอาจแยกกันประเมินผลนักเรียน กล่าวคือ ครูแต่ละคนประเมินผลและให้เกรดนักเรียนเฉพาะส่วนของตนเอง พร้อมทั้งมีรายละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องประกอบด้วยแล้วจึงนำผลการประเมินของครูแต่ละคน มาดัดสันใจร่วมกันวิธีนี้ จะทำให้ผลการเรียนของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย รวมถึงพ่อแม่ของตัวนักเรียนเอง

7. การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและชุมชน นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดภายในชั้นเรียนและภายในโรงเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมนอกโรงเรียนซึ่งทางโรงเรียนควรมีการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย ยานพาหนะ ที่พัก ฯลฯ เพื่อช่วยให้การเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ของนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น ในวิชาพลศึกษาจัดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้ร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทั่วไปในสนามเด็กเล่น กิจกรรมห้องสมุดให้มีการปรับห้องสมุดโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เข้ามาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้คนพิการทุกประเภท มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดให้มีบริการหนังสือในรูปแบบของหนังสือเสียง เป็นต้น

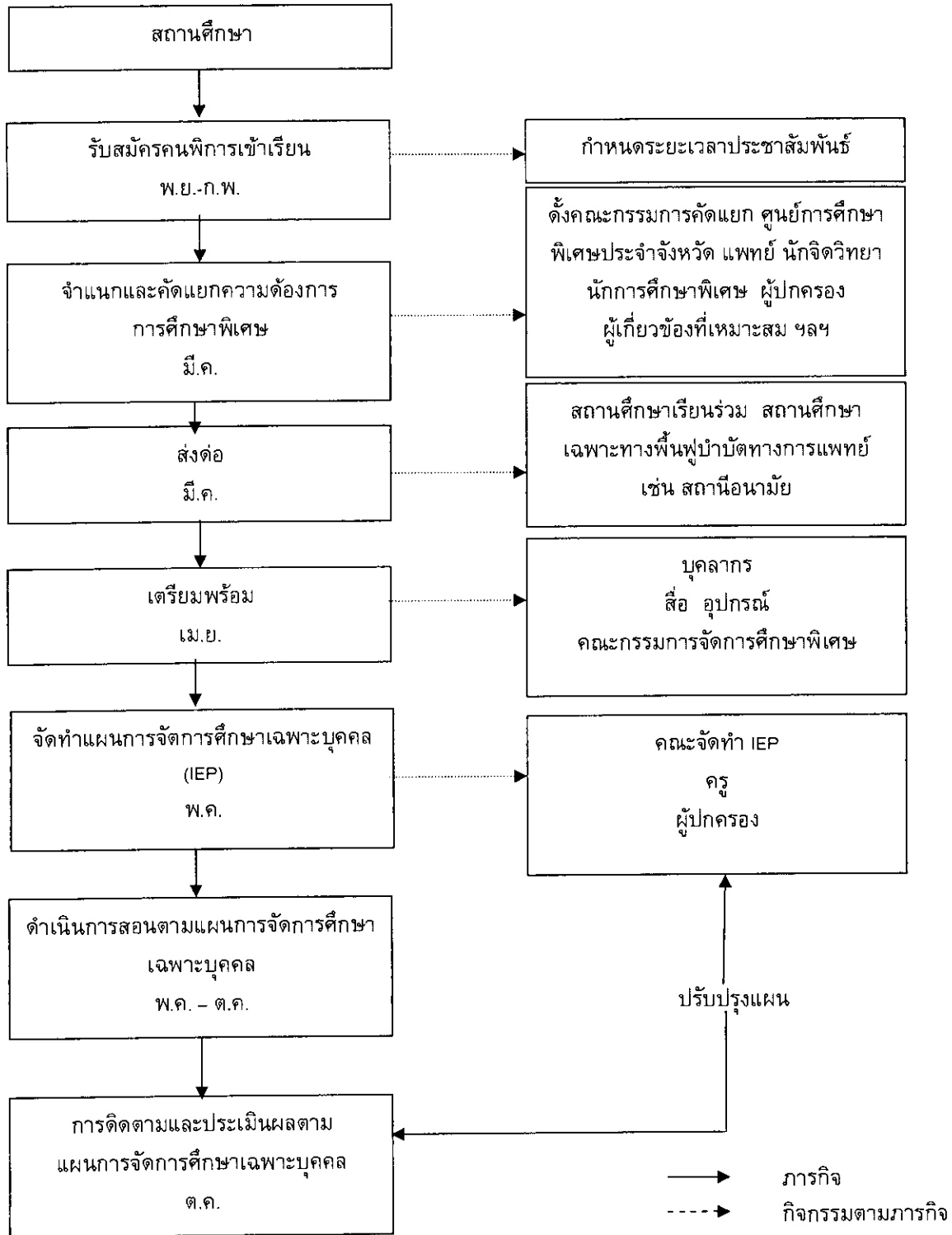
8. การประกันคุณภาพ โรงเรียนควรจัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพ การจัดการเรียนร่วม จัดให้มีการประชุมและรับทราบนโยบายร่วมกัน ซึ่งการดำเนินงานในเรื่องการกำหนดระบบการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมนั้นเป็นระบบการประเมินผลภายใน โดยให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self - evaluation) และการจัดกิจกรรมการประกันคุณภาพนั้นจะต้องมีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกกลุ่มถือว่าการประชุมหรือการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการประกันคุณภาพ การจัดการเรียนร่วมเป็นกิจกรรมแรกที่

คณะกรรมการการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมจะต้องทำ จากนั้นควรมีการให้ข้อมูลสารสนเทศแก่บุคลากรทุกคนให้รับทราบ

9. การรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเข้าเรียน รายละเอียดดังปฏิทิน

ปฏิทินงานการรับคนพิการ

เดือน	การปฏิบัติงาน
พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์	สถานศึกษาประกาศรับสมัครคนพิการเข้าเรียนโดยประชาสัมพันธ์และแจ้งระยะเวลาให้ทราบโดยทั่วกัน
มีนาคม	1. จำแนกและคัดแยกคนพิการตามความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยร่วมมือและประสานงานกับศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด แพทย์ นักจิตวิทยา นักการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสม เป็นต้น 2. ส่งต่อคนพิการเข้ารับการศึกษิตตามความสามารถและความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงความสะดวกและใกล้บ้านเป็นสำคัญ และประสานงานกับสถานพยาบาล เพื่อส่งต่อเข้ารับการฟื้นฟูบำบัดในกรณีที่เหมาะสม
เมษายน	1. เตรียมพร้อมในด้านความรู้หรือเจตคติให้กับบุคลากร เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการอบรมหรือประชุม 2. เตรียมพร้อมในด้านสื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน 3. จัดตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษาระดับโรงเรียน
พฤษภาคม	จัดตั้งคณะจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคน
พฤษภาคม - ตุลาคม	1. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่ได้จัดทำไว้เพื่อพัฒนาคนพิการให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ 2. ติดตามและประเมินผลตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อเป็นการประกันคุณภาพว่าการศึกษาและการบริการที่คนพิการได้รับมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละบุคคล

ภาพ 1 ปฏิทินรับคนพิการเข้าเรียนในสถานศึกษา

ที่มา : คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (2546 : 22)

10. การจัดตารางเวลาให้บริการสอนเสริม

จำนวนเด็กที่ครูสอนเสริมจะต้องให้บริการควรเริ่มจากจำนวน 5 – 6 คน ในสัปดาห์แรกๆ แล้ว ค่อยๆ เพิ่มจำนวนเด็กขึ้นในสัปดาห์ต่อมาทีละสัปดาห์ แต่ควรจัดให้บริการตามจำนวนที่ต้องรับผิดชอบภายใน 6 สัปดาห์ ยกตัวอย่างเช่น ในสัปดาห์แรกที่ให้บริการจัดตารางบริการให้แก่เด็ก 6 คน แล้วสัปดาห์ถัดไปเพิ่มอีก 2 คน รวมเป็น 8 คน และอีกสัปดาห์ถัดไปเพิ่มอีก 2 คน รวมเป็น 10 คน (หากครูต้องรับผิดชอบเด็กจำนวน 10 คน) การค่อยๆ ทอยยจัดบริการให้แก่เด็กเช่นนี้จะช่วยผ่อนคลายความยุ่งยากในการที่จะต้องจัดตารางเวลาให้บริการแก่เด็ก ครูสอนเสริมจะต้องประสานงานกับครูทั่วไปทุกชั้นเรียนที่เด็กกระจายอยู่และจัดเวลาในแต่ละวันให้กับตนเองให้มีเวลาสำหรับเตรียมการก่อนเด็กมารับบริการที่ห้องสอนเสริมหรือก่อนที่ครูสอนเสริมจะเข้าไปให้บริการในชั้นเรียน จัดให้มีเวลาที่จะใช้ในการตรวจสอบเด็กบางกรณีและจัดให้มีเวลาที่จะให้คำแนะนำปรึกษาหารือกับครูคนอื่นๆ

11. การประสานความร่วมมือ

การประสานความร่วมมือ คือ การประสานความร่วมมือของโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจัดการเรียนรู้นั้น มีลักษณะเดียวกันคือ เป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ประสานงาน การประสานความร่วมมือมีหลายวิธีทั้งอย่างไม่เป็นทางการ คือ ผู้ที่รับผิดชอบโครงการจะไปพูดคุยขอความร่วมมือเอง และการประสานงานขอความร่วมมืออย่างเป็นทางการ โดยผู้บริหารจะเรียกประชุมขอความร่วมมือกับครูที่เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือครูผู้สอนทุกคน หรือการส่งมีจดหมายเวียนขอความร่วมมือไปยังหัวหน้ากลุ่มสาระต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือครูในแต่ละกลุ่มสาระ

12. การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุง

การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงของการจัดการเรียนรู้นั้นมีลักษณะเดียวกัน คือ เป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ที่คอยช่วยเหลือกันการนิเทศนั้นจะมีหลายระดับ ตั้งแต่ นิเทศจากครูการศึกษาพิเศษที่นิเทศกันเอง การนิเทศจากหัวหน้ากลุ่มสาระ การนิเทศจากฝ่ายบริหาร การนิเทศจากคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งมา เพื่อให้เห็นผลสะท้อนกลับเห็นข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอนของตน ให้ได้นำกลับมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือ (T : Tools)

เครื่องมือ หมายถึง สิ่งที่นำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนร่วมช่วยให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเกิดการเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเครื่องมือดังกล่าว หมายถึง

1. นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป็นการกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงานและระบบการให้บริการที่ชัดเจนทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนและบุคคลทั่วไป รวมทั้งพ่อแม่รับรู้

โรงเรียนมีโครงการเรียนร่วม ซึ่งควรกำหนดให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐบาล ดังนี้

1.1 นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการใน พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้เป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการโดยกำหนดนโยบายว่า “คนพิการทุกคนที่อยากเรียน ต้องได้เรียน”

1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรคสอง กำหนดให้ “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ วรรคสาม การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

1.3 แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2549 ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านคนพิการ เพื่อให้คนพิการมีศักยภาพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

1.4 นโยบายที่โรงเรียนควรนำมาพิจารณา ปรับปรุงหรือใช้เป็นแนวทาง ดังนี้

1.4.1 การจัดการศึกษาเพื่อนักเรียนทุกคน (Education for all) เมื่อกำหนดเป็นนโยบายแล้ว โรงเรียนต้องจัดให้มีการเรียนร่วมไม่ว่าโรงเรียนนั้นจะมีนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องหรือไม่ โรงเรียนต้องมีบทบาทหน้าที่ให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนเรียนรู้ได้ เช่น เด็กตาบอดเรียนร่วมในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนจะจัดการเรียนรู้โรงเรียนต้องให้บริการในเรื่อง สื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นและควรจัดครูการศึกษาพิเศษมาสอนทักษะเสริมที่จำเป็น เช่น ทักษะการอ่านและการเขียนอักษรเบรลล์ ทักษะการเคลื่อนไหว โดยที่ทางโรงเรียนไม่ได้คิดว่านักเรียนตาบอดนั้นมีปัญหา แต่โรงเรียนต้องตระหนักว่าโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในโรงเรียนได้

1.4.2 การจัดการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุดหมายความว่า โรงเรียนควรพยายามให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้เรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด และหากไม่สามารถจัดให้นักเรียนเรียนร่วมได้เต็มเวลา ก็อาจจัดเป็นบางเวลาได้โรงเรียนควรคำนึงถึงการขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคทั้งหลาย และจัดหาครูการศึกษาพิเศษเพื่อให้บริการ สอนเสริม และอบรมครูทั่วไปให้สอนนักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องในห้องเดียวกันได้

1.4.3 การจัดการเรียนร่วมเป็นเรื่องของบุคคลทุกคนในโรงเรียนประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ ครู บุคลากรอื่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนร่วม เช่น

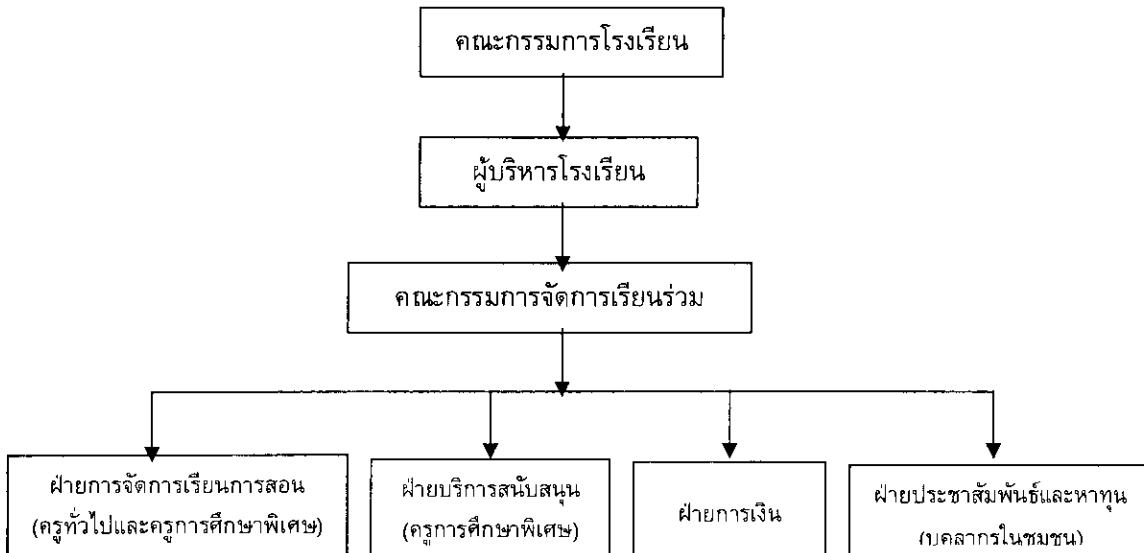
พยาบาลโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมในการให้ยาหรือควบคุม สิ่งเกิดพฤติกรรมหลังการให้ยา ภารโรง อาจส่งเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาข้ามถนน หรือเป็นพี่เลี้ยงเด็กตอนเย็นก่อนผู้ปกครอง มารับ ฉะนั้นการจัดการเรียนร่วมจึงเป็นเรื่องของทุกคน

2. งบประมาณ โรงเรียนจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เป็นการเฉพาะเพื่อการจัดการเรียนร่วมแก่เด็กพิการหรือมีความบกพร่อง ได้แก่ การสรรหาแหล่งเงิน อาจได้มาจาก งบประมาณจากต้นสังกัด หรือจากองค์กรเอกชน ชุมชน ผู้ปกครอง และการจัดกิจกรรมหาทุน ควรจัดขึ้นเดือนละหนึ่งครั้ง เช่น ให้ผู้ปกครองของนักเรียนพิการหรือบกพร่องและผู้ปกครองของ นักเรียนทั่วไป ทำขนมหรือซื้อขนมมาคนละไม่ต่ำกว่า 1 อย่าง แล้วมาตั้งโต๊ะหรือจัดตู้มขายขนม เงินที่ได้ก็จะเป็นเงินทุนสามารถนำมาใช้จ่ายในโครงการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียน ในส่วน การจัดสรรงบประมาณ โรงเรียนต้องมีการประชุมวางแผนในการใช้จ่ายเงินและมีการจัดสรร งบประมาณตามสัดส่วน ดังนี้ การปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน 60% ทำห้องสอนเสริม 20% และซื้อสื่อ อุปกรณ์ 20% หรือพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน

3. ระบบการบริหารจัดการ

หากทางโรงเรียนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนร่วม จัดตั้งคณะกรรมการวางแผนโดยนำเสนอให้มีการ แต่งตั้งผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเข้าร่วมเป็นกรรมการเพิ่ม อย่าง น้อย 1 คน และในคณะกรรมการโรงเรียนควรจะมีผู้ปกครองของนักเรียนพิการหรือที่มีความ บกพร่องเข้าร่วมในคณะกรรมการด้วยอย่างน้อย 1 คน จัดประชุมบุคลากรและผู้ปกครอง นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียนโดย ให้มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายในการจัดการเรียนร่วมเพื่อนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน และคณะกรรมการโรงเรียนกำหนดแนวทาง การดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ กำหนดบทบาท และหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน กำหนดรูปแบบในการจัดการเรียนร่วม และร่วมมือกับ หน่วยงานและบุคลากรภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล หรือนักจิตวิทยา เป็นต้น แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนร่วมแทนหัวหน้าโครงการทำหน้าที่ประสานงานและ เลขาธิการของคณะกรรมการจัดการเรียนร่วม 1 คน แต่งตั้งคณะจัดทำแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคลประมาณ 5 – 7 คน ต่อเด็ก 1 คน โดยมีผู้อำนวยการ / ครูใหญ่หรือผู้ช่วยเป็น ประธาน และมีครูหรือตัวแทนครูที่สอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น นักกายภาพบำบัด นักแก้ไขการพูด และภาษา และพ่อหรือแม่ของเด็กร่วมเป็นกรรมการโดยให้ครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ประสานงาน ในการจัดทำ IEP และดำเนินการสอนตาม IEP โดยจัดทำ IEP สำหรับนักเรียนพิการหรือที่มี ความบกพร่อง

3.1 โครงสร้างระบบการบริหารจัดการเรียนร่วม

ภาพ 2 โครงสร้างระบบการบริหารจัดการเรียนร่วม

ที่มา : สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2544ช : 33)

คณะกรรมการจัดการเรียนร่วม ควรประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

3.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้แทน เช่น ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จะทำหน้าที่เป็นประธานของคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมในการประชุมทุกครั้ง โดยมีหัวหน้าโครงการการเรียนร่วมเป็นเลขานุการของคณะกรรมการจัดการเรียนร่วม

3.1.2 ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักแก้ไขการพูดและภาษา นักตรวจวัดการได้ยิน และนักวิชาชีพต่างๆที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้าน การให้บริการแก่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง

3.1.3 ครู หมายถึง ผู้ที่จบทางด้านการศึกษาซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วม โดยทั่วไปจะเป็นครูประจำชั้นและเป็นผู้แทนของครูคนอื่น ๆ ที่สอนวิชาต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ครูสอนวิชาพิเศษ เช่น ครูพลศึกษา ครูสอนคอมพิวเตอร์

3.1.4 ครูการศึกษาพิเศษ หมายถึง ผู้ที่จบด้านการศึกษาพิเศษหรือครูทั่วไปที่เคยได้รับ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทำหน้าที่สอนนักเรียนในชั้นเรียนพิเศษหรือร่วมกับครูทั่วไปสอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วมหรือให้บริการทางการศึกษาแก่นักเรียนในห้องสอนเสริม

3.1.5 ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียนทั่วไปและผู้ปกครองของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องที่นำบุตรหลานเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียน

3.1.6 บุคลากรภายนอก หมายถึง บุคคลซึ่งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนได้ เช่น ผู้อำนวยการเขตที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ หรือผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้แทนสาธารณสุขของเขต เป็นต้น

เมื่อมีคณะกรรมการโรงเรียนและได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมแล้ว สิ่งแรกที่คณะกรรมการควรจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการทำงานขั้นต่อไป คือ การสำรวจข้อมูลด้านต่างๆ ของโรงเรียน ดังนั้นการจัดระบบข้อมูลจำนวนนักเรียน ข้อมูลบุคลากรข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานต่างๆ ที่จะเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน และข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำขึ้น ต่อจากนั้นก็ควรมีการกำหนดปฏิทินงานขึ้นเพื่อให้เห็นขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและทุกคนในโรงเรียนได้รับทราบว่าในระยะเวลาใดจะทำการดำเนินงานอะไรบ้าง

3.2 การจัดระบบข้อมูล ระบบข้อมูลเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่ต้องนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำงาน ได้แก่

3.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องที่เรียนร่วมโรงเรียนจะต้องมีข้อมูลนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องในด้านต่างๆ ที่สามารถเรียนร่วมได้ เพื่อนำมาวางแผนในการจัดการศึกษา การมีข้อมูลดังกล่าวจะนำไปสู่การประกันโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ไม่ให้ตกหล่น สามารถนำมาวางแผนในการจัดชั้นเรียนและการเตรียมบุคลากรในบางจังหวัดได้มีการสำรวจข้อมูล นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องและจัดทำเป็นแฟ้มข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กเป็นเฉพาะบุคคล ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก

3.2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร ได้แก่ การสำรวจจำนวนครูการศึกษาพิเศษที่มีวุฒิทางด้านการศึกษาพิเศษหรือผ่านการฝึกอบรม จำนวนครูที่เรียนมาทางด้านจิตวิทยา เพื่อนำมาวางแผนจัดครูให้ทำการสอนตรงตามความรู้ความสามารถ และนำมาวางแผนในการพัฒนาบุคลากรเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

3.2.3 ข้อมูลเครือข่าย ได้แก่ ข้อมูลของหน่วยงาน สถาบันทางการศึกษา สมาคม องค์กร มูลนิธิที่สามารถจะนำมาเป็นประโยชน์ในการนำมาเป็นเครือข่ายในการทำงาน เป็นการช่วยพัฒนาบุคลากร การช่วยเหลือฟื้นฟู บำบัด การสนับสนุนทรัพยากร สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก การมีข้อมูลเหล่านี้มาใช้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้านนี้ ควรจัดทำไว้อย่างเป็นระบบให้สามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดี

3.2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อนำมาวางแผนในการจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อความต้องการ ได้แก่ เครื่องช่วยฟัง คอมพิวเตอร์ โปรแกรมซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการ แก้อั้วรตเช่น ทางเดิน ห้องน้ำสำหรับนักเรียนพิการ เป็นต้น

3.3 การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล โรงเรียนจะต้องจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลและแผนพัฒนาบุคลากร

3.3.1 แผนพัฒนาทรัพยากรบุคคล

3.3.1.1 กำหนดผู้รับผิดชอบการเรียนการสอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องโดยตรง และให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนร่วม

3.3.1.2 สำนวณนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องว่ามีจำนวนเท่าใดต้องใช้บุคลากรเท่าใด

3.3.1.3 ให้มีระบบอาสาสมัครชั้น โดยทางโรงเรียนควรจัดทำคู่มืออาสาสมัครและมีการประชุมเทอาสาสมัคร อาสาสมัครนี้อาจเป็นพี่น้องของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง นักศึกษา หรือคนในชุมชน โดยอาจจะให้คนในชุมชนเข้ามาถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่นักเรียน เช่น มาสอนดนตรีไทย มาสอนให้ทำงานเกษตร เป็นต้น

3.3.2 แผนพัฒนาบุคลากร

3.3.2.1 จัดประชุมครู บุคลากร และผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง

3.3.2.2 จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเด็กพิการ ให้ความรู้กับครู บุคลากรอื่น ๆ และผู้ปกครองอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ มาให้ความรู้หรือส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับหน่วยงานภายนอก

3.3.2.3 จัดกิจกรรมเข้าค่ายในโรงเรียน “โครงการสายสัมพันธ์บ้านกับโรงเรียนเด็กพิเศษ” อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

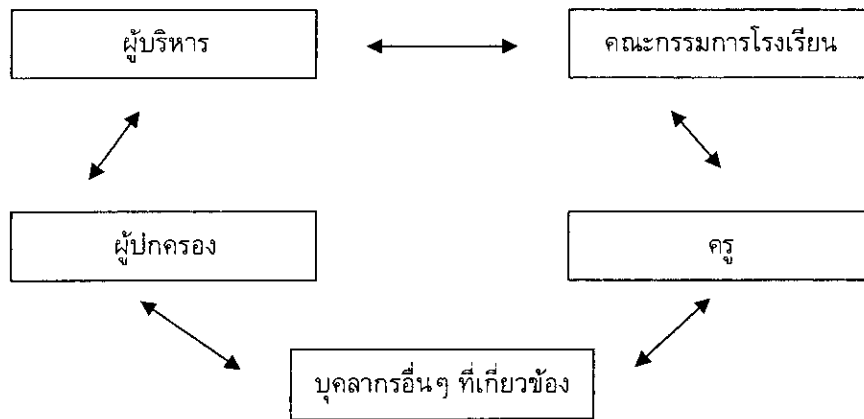
ในด้านการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานในโรงเรียนจะต้องมีระบบคัดเลือกบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ครูการศึกษาพิเศษ หรือมาทำหน้าที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องจะต้องมีการวัดทัศนคติหรือมีการทดลองสอนก่อนโดยจะต้องมีการสังเกต และการประเมินผลก่อนที่จะให้บุคลากรเหล่านั้นมาทำงานกับเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง

นอกจากนี้คณะกรรมการจัดการเรียนร่วมหรือผู้บริหารอาจให้การสนับสนุนในด้านอื่น ๆ เช่น การทำวิจัยด้านการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นการสนับสนุนให้มีพื้นฐานทางวิชาการเพิ่มขึ้น อาจจะสนับสนุนให้ทำงานวิจัยในชั้นเรียนหรืองานวิจัยขั้นพื้นฐานโดยโรงเรียนควรให้การสนับสนุนเรื่องเงินทุน หรือมีที่ให้เสนอผลงานวิจัย มีการผลิตสื่อการสอนให้โอกาสครูและบุคลากรได้แสดงความสามารถได้เต็มที่ให้รางวัลกับครูที่สอนดีมีผลงานและบุคลากรอื่นที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่นมีการประกวดคัดเลือกครู

บุคลากรแล้วให้รางวัล โดยจัดทำบอร์ดประกาศเกียรติคุณอาจจัดทำโล่เกียรติคุณประกาศนียบัตร หรือรางวัลอื่น ๆ

3.4 การสื่อสารภายในองค์กร

ทางโรงเรียนต้องมีการจัดระบบสื่อสารภายในองค์กรร่วมกับบุคลากรทุกคน โดยผู้บริหารมีการจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียน ครู บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง และผู้ปกครองเพื่อหาวิธีการจัดระบบการสื่อสารภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้รับฟังปัญหาของทุกคนบุคลากรทุกคนเริ่มตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากรอื่น และผู้ปกครอง ต้องมีการได้รับการสื่อสารอย่างทั่วถึงทุกคนและควรมีการให้ข้อมูลตอบกลับด้วย เป็นการสื่อสารที่ไม่ได้มีลักษณะเหมือนการสั่งการจากบนลงล่าง โดยมีนโยบายในการสื่อสารภายในองค์กรอย่างชัดเจน

ภาพ 3 การสื่อสารภายในองค์กร

ที่มา : เอกสารประกอบการสอนวิชาการสอนเสริมเด็กที่มีความบกพร่อง (2544ก : 36)

3.5 การประสานงานกับบุคคลอื่น

การช่วยเหลือนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นหน้าที่ของหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง แพทย์ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ รวมไปถึงจนถึงเพื่อนครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนทั่วไป และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนจึงควรมีการร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องให้ได้พัฒนามากที่สุดครูที่สอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องควรได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ตามสภาพความจริงในปัจจุบัน ครูกลับไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร สาเหตุที่เป็นเช่นนี้มีได้หลายประการ เช่น คนจำนวนมากไม่รู้ว่านักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ หากมีคนฝึกให้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม นอกจากนี้

ไม่รู้วิธีสอนเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง สอนไม่เป็น ทำไม่ถูก ไม่รู้ว่าเริ่มอย่างไร เห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากไม่ยากทำ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในผู้ปกครองของเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่อง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีฐานะค่อนข้างยากจนและระดับการศึกษาค่อนข้างน้อย ส่วนคนทั่วไปในชุมชนก็มักจะมีปัญหาไม่รู้จักไม่คุ้นเคยกับความพิการ ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ๆ และหวาดกลัว ในสิ่งที่ตนไม่รู้จักและนักวิชาชีพส่วนใหญ่ก็มีภาระหน้าที่มากจนไม่สามารถช่วยใครได้ ทั้งนี้เพราะจำนวนประชาชนที่ต้องการบริการกับจำนวนนักวิชาชีพที่ให้บริการมีสัดส่วนที่แตกต่างกันมาก จนกระทั่งนักวิชาชีพไม่อาจให้บริการได้อย่างทั่วถึง และประการสุดท้ายคนทั้งหลายทั่วไปจำนวนมากยังไม่ทราบว่า การช่วยเหลือนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องนั้นทำได้หลายอย่าง ไม่ใช่เพียงแต่การรักษาหรือการสอนโดยตรงในโรงเรียนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของครูผู้ใช้รูปแบบที่จะต้องประชาสัมพันธ์งานของตน และขอความช่วยเหลือจากบุคคลต่าง ๆ ด้วยเทคนิควิธีที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ

3.6 การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน

เมื่อทางโรงเรียนได้ดำเนินการตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้แล้ว ผู้บริหารควรมีการวางแผนในการที่จะสำรวจการมีส่วนร่วม ความพึงพอใจ และการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนโดยผู้บริหารจัดประชุม แจงนโยบายการบริหารงานและกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนอย่างชัดเจน และทุกคนต้องรับทราบรับบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจนมีการสัมมนาพูดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกโรงเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมีการประเมินความพึงพอใจในการบริหารงานและการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารอาจารย์ และบุคลากร และนำผลมาปรับปรุงโดยสำรวจด้วยแบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ หรือทั้ง 2 อย่าง ในการประชุมควรมีการจัดประชุมตามลักษณะงานที่ต่างกัน เช่น ประชุมครู 1 กลุ่ม ประชุมบุคลากรอื่น 1 กลุ่ม

4. กฎกระทรวง ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทาง การศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545 เป็นเครื่องมือในการกำหนดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อนำมาใช้ในการเรียนร่วม และกำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการในอัตราที่มากกว่าแต่ไม่เกินห้าเท่าของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่นักเรียนทั่วไปต่อคน

5. เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology : AT) หมายถึง เทคโนโลยีที่คนพิการใช้ซึ่งได้มีการพัฒนาและการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้คนพิการดำรงชีวิตอิสระสามารถปฏิบัติงานและผลิตงานต่างๆ ออกมาได้เรียกว่า “เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Assistive Technology หรือใช้ชื่อย่อว่า AT

โดยอาจจะเป็นเทคโนโลยีระดับพื้นฐาน (Low Technology) หรือระดับสูง (High Technology) ก็ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเครื่องมือที่สามารถซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป เช่น โทรศัพท์ที่หน้าปัดมีตัวเลขและตัวอักษรขนาดใหญ่เพื่อช่วยให้คนที่เห็นเลือนรางเห็นได้ชัดเจนขึ้น จนกระทั่งถึงเครื่องมือที่มีการออกแบบพิเศษให้คนพิการใช้เป็นเฉพาะบุคคล เช่น แก้วอีรธเซ็นไฟฟ้าที่ใช้ท่อพลาสติกบังคับการเคลื่อนไหวโดยคนพิการดูดหรือเป่าลมเข้าท่อแทนการใช้นิ้วมือกดบังคับสวิทช์เล็กๆ ที่ติดกับแก้วอีเหมือนคนพิการร่างกายทั่วไปที่สามารถใช้มือได้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง เทคโนโลยีที่คนพิการเลือกใช้เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานและดำรงชีวิตอิสระให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. สิ่งอำนวยความสะดวก (Accessibility) หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยให้คนพิการแต่ละประเภทได้รับการศึกษาโดยสะดวกและสอดคล้องตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

7. สื่อ หมายถึง สื่อทางการศึกษา ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาหรือเครื่องมือช่วยให้คนพิการเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมเกิดความเข้าใจดีขึ้นและรวดเร็ว

8. บริการ หมายถึง บริการต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาของคนพิการ แต่ละประเภท เช่น บริการฝึกอบรม บริการเตรียมความพร้อมทางการเรียนรู้ บริการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

9. ตำรา อาจจัดทำในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากตัวพิมพ์ เช่น หนังสือเสียงสำหรับคนตาบอดและนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เป็นต้น

10. ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา หมายถึง มาตรการอื่นที่นอกเหนือจากสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของคนพิการ

11. ครูการศึกษาพิเศษ หมายถึง ครูที่ได้รับการศึกษาสาขาการศึกษาพิเศษในระดับปริญญาตรีขึ้นไปหรือผู้ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูเดินสอน ครูสอนเสริม หรือครูสอนนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนทั่วไป

สรุปการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้โครงสร้างซีททำให้โรงเรียนได้พิจารณาองค์ประกอบทุกด้าน เพื่อสนองตอบความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคลทำให้มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องที่เข้ามาเรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไปในโรงเรียนปกติ นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องสามารถเรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไปได้อย่างมีความสุขและได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเพิ่มขึ้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัวของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีความสุขและมีความพึงพอใจที่ลูกได้รับการบริการทางการศึกษาและได้รับโอกาสเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการ

เรียนร่วมได้อย่างเป็นระบบ การบริหารเป็นไปอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

การมีกระบวนการที่โปร่งใส เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียนเพื่อกำหนดนโยบายการจัดการเรียนร่วม แนวทางการดำเนินงาน งบประมาณ บทบาท และหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

การพร้อมรับการตรวจสอบ เช่น การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นแผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องแต่ละคน ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องต้องการ ซึ่งแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจะต้องเป็นแผนที่ชัดเจนสมบูรณ์สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบ

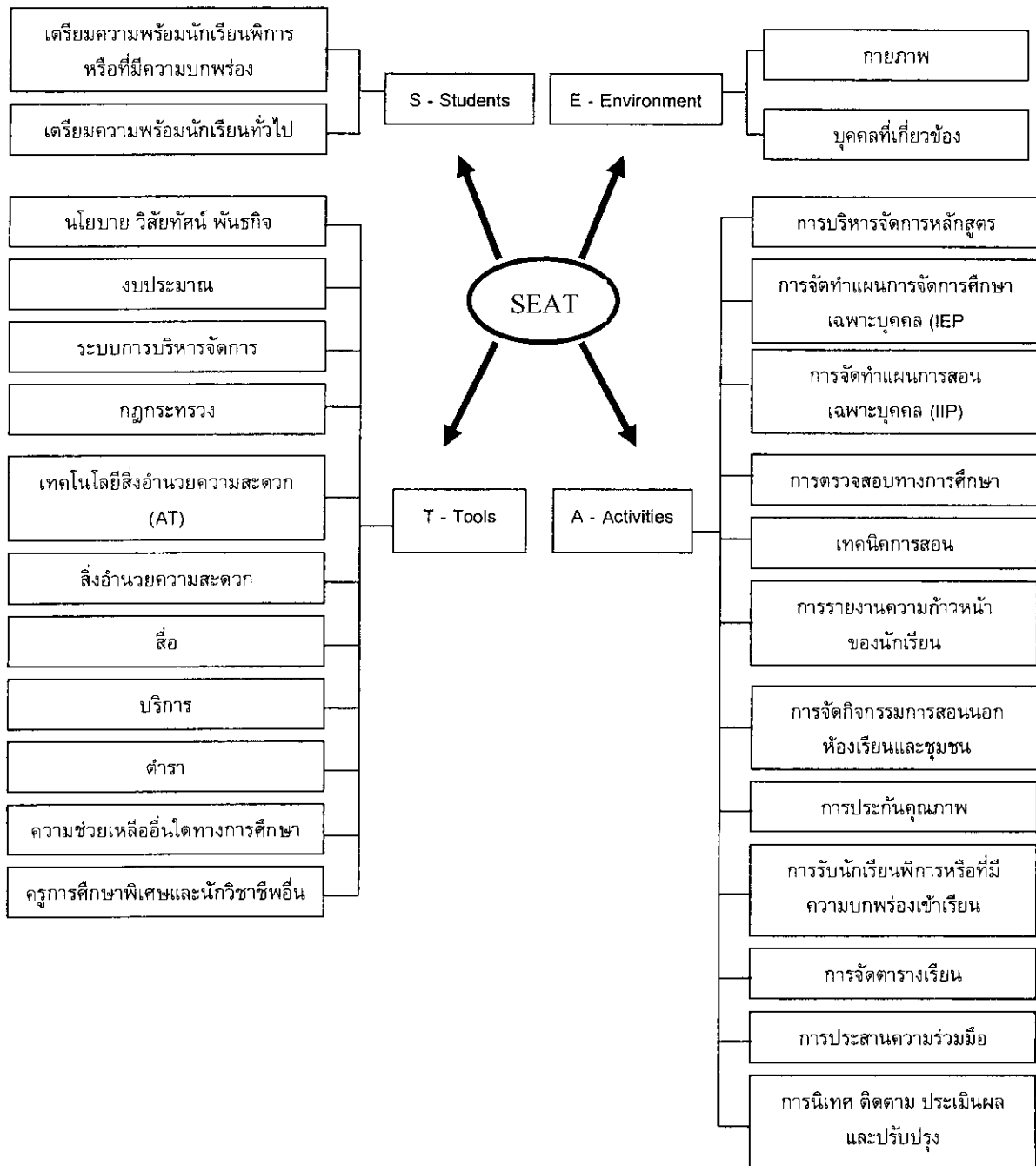
ความชอบธรรมในการใช้อำนาจ เช่น การที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้อำนาจในการบริหารโดยไม่ไปก้าวล่วงสิทธิของคณะกรรมการจัดการเรียนร่วม พ่อแม่ ผู้ปกครอง

การมีกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน เช่น การจัดสรรงบประมาณแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับนักเรียนพิการในอัตราที่มากกว่าแต่ไม่เกิน 5 เท่าของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่เด็กเรียนทั่วไปต่อคน ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545

การบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการโดยใช้โครงสร้างซีทเป็นการประกันคุณภาพของการให้บริการซึ่งจำเป็น ต้องใช้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

ดังนั้นการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องโดยใช้โครงสร้างซีท จึงเป็นการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีการบูรณาการองค์ประกอบทุกด้านอย่างครบถ้วน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากสามารถสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการ หรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคลและสนองเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวมทั้งเป็นการบริหารที่สอดคล้องกับหลักการของธรรมาภิบาลหรือหลักการระบบกลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีด้วย

การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท

ภาพ 4 การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท

ที่มา : คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (2546 : 3)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

3.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

มีนักวิชาการด้านการประเมินหลายท่านได้ให้ความหมาย การประเมินโครงการไว้ดังนี้

นิตา ชูโต (2538) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุงวิธีการจัดการเกี่ยวกับโครงการและหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546) ให้ความหมายของการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการจำกัดข้อมูลที่ต้องการ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูล อันเป็นข่าวสารที่ให้ประโยชน์ในการตัดสินใจแนวทางเลือกต่าง ๆ ที่ให้ผลดีในการตัดสินใจ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการศึกษาแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีผลกระทบในแง่บวกต่าง ๆ อย่างไรที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้าง

สมคิด พรหมจ้อย (2552) ให้ความหมายของการประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/แผนงาน

เชาว์ อินโย (2553) ให้ความหมายของการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ดีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

ไทเลอร์ (Tyler, 1943 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, 2552) ได้ให้ความหมายของการประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ และจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2536) ให้ความหมายของการประเมินโครงการ หมายถึง เป็นกระบวนการกำหนดและเจาะจงข้อมูลดำเนินการจัดเก็บข้อมูล นำข้อมูลมาเป็นสารสนเทศเพื่อประโยชน์สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการที่จะดำเนินงานโครงการ

كرونบอค (Cronbach, 1987 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2547) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นการพิจารณาคุณค่าของสิ่ง ๆ หนึ่ง ประกอบด้วยการจัดหาสารสนเทศ เพื่อตัดสินใจคุณค่าของแผนงาน ผลผลิต กระบวนการ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการพิจารณาศักยภาพของทางเลือกต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

จากความหมายของการประเมินโครงการที่ได้กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้าและดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นสารสนเทศสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจคุณค่าโครงการหรือแผนงาน ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ และเป็นการหาแนวทาง วิธีการปรับปรุงโครงการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีการดำเนินโครงการต่อไปอย่างเหมาะสม

3.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการย่อมเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อการวางแผน บริหารจัดการโครงการให้มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวคิดที่ระบุถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552) กล่าวถึง การประเมินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนและบริหารโครงการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินการ จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2542) ให้เหตุผลของความสำคัญในการประเมินโครงการ ดังนี้

1. เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญสำหรับผู้บริหารได้นำไปใช้ในการตัดสินใจ
2. เพื่อช่วยเหลือบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมเมื่อหน่วยงานต่างๆ ขอมมา

3. เพื่อให้ทราบผลผลิตหรือผลกระทบจากโครงการ
4. เพื่อให้ได้รับเงินทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอ
5. เพื่อต้องการได้รับการประกันคุณภาพ หรือการรับรองวิทยฐานะ ถ้าหากว่าเป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

จากความสำคัญของการประเมินโครงการที่ได้กล่าวมานั้น สามารถกล่าวเป็นข้อสรุปถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของการประเมิน ได้ดังนี้

1. การประเมินช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอนแจ่มชัด จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทุกส่วนของโครงการข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมคุ้มค่าทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวน หรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้มีการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้น การประเมินโครงการจึงมีส่วนทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดีและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานโดยรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่าหากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้

โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินงานได้ด้วยดีเช่นกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการเกิดความเสียหายลดน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกส่วนของโครงการและปัจจัยทุกชนิด จะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่มีปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่ จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่การควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อปฏิบัติโครงการ อันยอมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจและมีความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินโครงการโดยข้อมูลดังกล่าว แล้วจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหาร และฝ่ายการเมือง

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ได้ว่าการประเมินโครงการเป็นงานที่มีความละเอียดลออมากกว่าการวางแผน กล่าวคือ ในขณะที่วางแผนเป็นการคาดคะเนและค้นหาวิธีการในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายหรือความต้องการที่ได้คาดคะเนไว้ แต่การประเมินโครงการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยจะต้องแสวงหาทั้งสิ่งที่มองเห็นจับต้องได้และสิ่งที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ ฉะนั้นการประเมินผลโครงการจึงมีความยากลำบากในตัวที่ผู้ประเมินจะต้องพยายามแสวงหาข้อเท็จจริงเหล่านั้นให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดทั้งนี้เพื่อจะนำไปใช้ในการตัดสินใจบริหารโครงการให้บรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การประเมินโครงการจะต้องกระทำอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจึงจะทำให้แผนงานที่กำหนดไว้บรรลุถึงเป้าหมาย หรือเป็นเครื่องบ่งชี้ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจพัฒนา ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ และยุติโครงการ

3.3 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นการดำเนินขั้นตอนหนึ่งในการจัดทำและดำเนินโครงการ ซึ่งวิธีจัดการแบบนี้มีประโยชน์ในการบริหารจัดการโครงการที่จะดำเนินการหรือกำลังดำเนินการอยู่

สมคิด พรหมจ้อย (2552) สรุปประโยชน์ของการประเมินไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวางแผนและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานโครงการ

4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิก หรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการประเมินโครงการเป็นการบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการนั้นๆ รวมทั้งปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและสามารถนำข้อมูลไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติโครงการต่อไป

3.4 แนวคิดหรือรูปแบบการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการพัฒนาไว้หลายรูปแบบ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีแนวคิดหลักการ และการประยุกต์ใช้สำหรับการประเมินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552) ได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการทางด้านโครงการประเมิน ซึ่งได้เสนอกรอบแนวคิดให้นักประเมินได้เลือกใช้หลายรูปแบบ สรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานโครงการว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler, 1943) ครอนบาค (Cronbach, 1973) และเคิร์กแพตทริค (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าและโครงการนั้น ได้แก่รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake, 1967) สคริฟเวน (Scriven, 1967) และโพรวัส (Provus, 1971)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch, 1967) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1968) และอัลคิน (Alkin, 1967)

3.4.1 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, 1943 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, 2552) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการได้ให้ความหมายของการประเมิน การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุม และเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดี ในภายหลังเขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโดยเสนอเป็นกรอบความคิด ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น โดยมีแนวความคิดว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่าแบบจำลองยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

จุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อตัดสินว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ มีส่วนใดบ้างต้องปรับปรุงแก้ไข และถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ลำดับขั้นของการประเมินการเรียนการสอนมีดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจง กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องการให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เมื่อจบบทเรียนจึงประเมินผลโครงการโดยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้แนวความคิดของไทเลอร์ มาใช้ในการประเมินโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอนควรดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายที่แท้จริงทางการศึกษา
2. จัดเนื้อหาการเรียนการสอน ในสอดคล้องกับจุดประสงค์
3. ทำการทดสอบผู้เรียนก่อนทำการเรียนการสอน
4. เลือกวิธีสอนให้เหมาะสม

5. ทำการทดสอบผู้เรียน เมื่อจบการเรียนการสอนแล้ว
6. ประเมินประสิทธิภาพของโครงการ ด้วยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนว่าแตกต่างกันอย่างไร และมีนักเรียนร้อยละเท่าไรที่ผ่านเกณฑ์
7. นำผลของการเปรียบเทียบมาศึกษาจุดบกพร่องในการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป

การประเมินโครงการใหม่ (New Tyler) โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ

1. การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives)
2. การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the Learning Plan)
3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guide Program Development)
4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluating Program Implement)
5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Education Program)
6. การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation)

ไทเลอร์ (Tyler, 1942 อ้างถึงใน เชาวน์ อินโย, 2553) ได้นำเสนอโมเดลการประเมินขึ้นเรียกว่า Tyler's Goal Attainment Model ใน ค.ศ. 1942 เป็นโมเดลที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จของโครงการ ประเด็นที่ใช้ในการประเมินคือวัตถุประสงค์ เป็นการตรวจสอบผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

พิสนุ พงศ์ศรี (2550) กล่าวว่า ไทเลอร์ได้พัฒนารูปแบบการประเมินแบบที่ยึดจุดมุ่งหมาย (Goal-Based Model) จากแนวคิดว่าการกระทำโดย้อมมีวัตถุประสงค์ ที่ชัดเจนหรือถ้ายังไม่ชัดเจนผู้เกี่ยวข้องก็ต้องอภิปรายหาข้อสรุปจนชัดเจนก่อน รูปแบบที่คิดขึ้นจึงใช้เพื่อศึกษาความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หรือวิชาหลักสูตรระดับต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน สามารถวัดได้จากวัตถุประสงค์ที่อยู่ในระดับกว้างหรือเป็นนามธรรมมากกว่า
2. กำหนดเนื้อหา สถานการณ์ที่แสดงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน
3. เลือกพัฒนาหรือสร้างเครื่องมือวัดผล
4. ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
5. ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลกับวัตถุประสงค์

3.4.2 แนวคิดการประเมินของครอนบาค (Cronbach)

ครอนบาค (Cronbach, 1973 อ้างถึงใน เซาว์ อินโย, 2553) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา เซาว์ อินโย ได้ให้ข้อมูลต่ออีกว่า Cronbach ได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นใน ค.ศ.1963 เป็นแบบจำลองที่แก้ไขข้อบกพร่องของ Tyler เรียกแบบจำลองที่สร้างขึ้นว่า "Cronbach,s Goal & Side Effect Attainment Model"

รัตนะ บัวสน (2540) กล่าวว่า ครอนบาคมีความเห็นแตกต่างจากไทเลอร์ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนการสอนที่เขาไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเฉพาะเจาะจงหรืออย่างแคบ ทั้งนี้ครอนบาคเสนอแนะให้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ หรือทั่ว ๆ ไป โดยเขาให้เหตุผลว่า การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะเจาะจงจะทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสนใจเรียนรู้หรือทำการสอนในเรื่องอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน รัตนะ บัวสนยังกล่าวต่ออีกว่าเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเพื่อนำมาประกอบในการประเมินครอนบาค ก็เสนอแนะให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้านมากกว่าที่จะเก็บข้อมูลเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด กระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น และในท้ายที่สุดในการเปรียบเทียบหรือการยึดเกณฑ์เพื่อการประเมินผู้เรียน ครอนบาค ก็สนับสนุนให้ใช้วิธีการศึกษาภาพรวมเฉพาะตัวผู้เรียนที่ใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียน

สุพักตร์ พิบูลย์ (2551) กล่าวว่า การประเมินโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น ครอนบาค มีความเห็นว่าควรทำการทดสอบทั้งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และผลกระทบอื่นของโครงการนั้นด้วย จึงเรียกรูปแบบการประเมินของครอนบาคว่า รูปแบบการประเมินวัตถุประสงค์และผลกระทบ (Goal and Side Effect Attainment Model) รายการประเมินตามแนวคิดของครอนบาค กรณีประเมินหลักสูตรหรือการจัดการเรียนการสอนมี 4 รายการ คือ

1. การศึกษากระบวนการ (Process Studies) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการ ซึ่งเน้นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการกำลังดำเนินอยู่
2. การวัดความสามารถทั่วไป (Proficiency Measures) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของนักเรียน
3. การวัดเจตคติ (Attitude Measures) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงความรู้สึกของผู้เรียน เจตคตินอกจากจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับความพอใจแล้วยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับความตั้งใจ ความเชื่อและพร้อมที่จะปฏิบัติด้วย
4. การศึกษาติดตามผล (Follow-up Studies) เป็นการรวบรวมข้อมูลความสำเร็จในอาชีพหรือความก้าวหน้าในการศึกษาระยะยาวของผู้เรียน

3.4.3 รูปแบบการประเมินเคิร์กแพตทริก (Kirkpatrick)

เชาวิ อินโย (2553) กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้เพิ่มพูนประสบการณ์ด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และ เจตคติ (Attitude) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น นิยมใช้กันอย่าง กว้างขวางในการพัฒนาบุคลากรทั้งก่อนการทำงานและระหว่างการทำงาน การประเมินผลการ ฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการฝึกอบรมซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการฝึกอบรม ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น Donald L. Kirkpatrick ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมว่า "การฝึกอบรมเป็นการช่วยเหลือบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการ ฝึกอบรมใด ๆ ควรจะจัดให้มีการประเมินผลการฝึกอบรมซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้รู้ว่ การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเพียงใด" การประเมินผลการฝึกอบรมจะต้องทำให้ได้ ความรู้อย่างน้อย 3 ประการ

1. การฝึกอบรมนั้นได้ให้อะไร หรือเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานในลักษณะใดบ้าง
2. ควรยุติโครงการชั่วคราวก่อนหรือควรดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ
3. ควรปรับปรุงหรือพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมในส่วนใดบ้างและควร ปรับปรุงอย่างไร

เคิร์กแพตทริก (Kirkpatrick อ้างถึงใน สมคิด พรหมจักษ์, 2552) ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการฝึกอบรม โดยเสนอให้มีการประเมิน 4 รายการ ดังนี้

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบ ความรู้สึก หรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
2. ประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียน โดยตรวจสอบให้ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude)
3. ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้ผ่านการฝึกอบรมได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามความคาดหวังของโครงการ หรือไม่
4. ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์กร (Results Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่า ผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กร หรือเกิดผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพ ขององค์กรดีขึ้นหรือมีคุณภาพขึ้นหรือไม่

3.4.4 รูปแบบของการประเมินของสเตค (Stake)

สเตค (Stake, 1967 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจักษ์, 2552) ได้พัฒนารูปแบบการ ประเมินใช้แนวคิดของ ครอนบาค และสคริฟเวน เป็นพื้นฐาน ในการปฏิบัติในการประเมินของ สเตค ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักประเมินนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในการประเมิน

โครงการ การประเมินตามความเห็นของสเดค เพื่อนำไปสู่การตัดสินคุณค่าของโครงการ จุดมุ่งหมายของการประเมินมีอยู่ 2 ประการคือ เพื่อต้องการได้ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาบรรยายเกี่ยวกับโครงการนั้น และเพื่อต้องการได้ข้อมูลต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าของโครงการ

สเดค ได้เสนอโครงสร้างของรูปแบบการประเมิน ใช้ชื่อว่ารูปแบบการประเมินคานท์ทีแนนซ์ (Countenance Model) ซึ่งตามโครงสร้างของรูปแบบนี้ได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วนคือ เมตริกบรรยาย (Description Matrix) และเมตริกตัดสินคุณค่า (Judgement Matrix) และได้เสนอว่าก่อนบรรยายหรือตัดสินคุณค่าของโครงการใดๆ นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้นๆ ด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเดค ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลแท้จริงให้ได้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธี ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อการอธิบาย และการตัดสินใจ ตามรูปแบบการประเมินนี้ได้จำแนกสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึงสภาพเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินโครงการ

2. การปฏิบัติ (Transaction) หมายถึงกิจกรรมดำเนินการ กิจกรรมที่ปฏิบัติ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและนักเรียน พฤติกรรมระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน เป็นต้น

3. ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcomes) หมายถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ในการเก็บข้อมูล ผู้ประเมินจะต้องบันทึกข้อมูลทั้งสามชนิดนี้ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

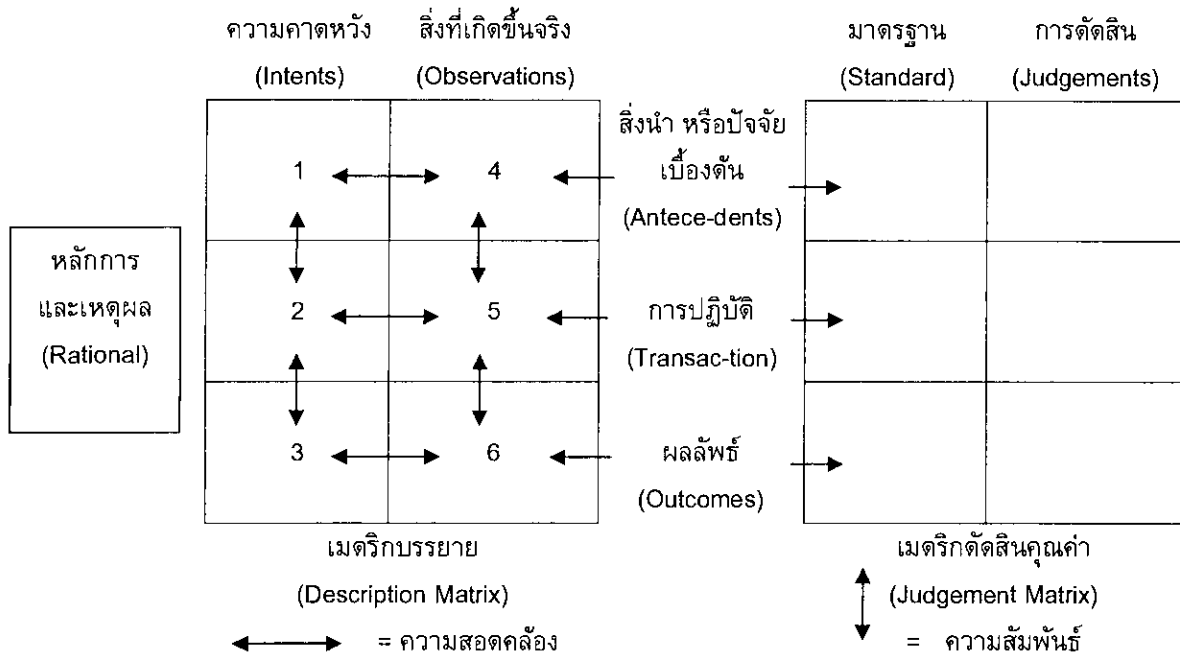
1. ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวังไว้จำแนกเป็นความคาดหวังกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงานโครงการ

2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริงซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน

3. มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงานคุณลักษณะที่ควรจะมีหรือควรจะได้รับเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

4. การตัดสินใจ (Judgement) หมายถึง การพิจารณาผลการตัดสินใจเป็น การพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและการดำเนินงาน

ในการประเมิน ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการบรรยายและต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวัง กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ เมื่อได้ผลอย่างไร แล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ และมาตรฐานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วตัดสินใจ แนวคิดของสเตคแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 5 รูปแบบการประเมินของสเตค

3.4.5 แนวคิดการประเมินของสคริฟเว่น (Scriven)

สคริฟเว่น (Scriven, 1967 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจักษ์, 2552) ได้ให้ความหมายของการประเมิน คือ การรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมิน คือ การตัดสินคุณค่าของโครงการ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินมี 2 ประการ คือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น เพราะการประเมินช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

2. การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการ เพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

การประเมิน เพื่อปรับปรุงหรือดูความก้าวหน้าของโครงการ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ไม่จำเป็นต้องใช้นักประเมินอาชีพ อาจจะเป็นนักประเมินสมัครเล่น หรือเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับโครงการนั้นๆ ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่า หรือการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) นั้นควรจะแยกหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลต่างๆ ให้ชัดเจน รวมทั้งควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างนักประเมินกับผู้ดำเนินงานในโครงการด้วย

วิธีการประเมิน ในการประเมินมีวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ 2 วิธี คือ

1. การประเมินก่อนมีการปฏิบัติงาน หรือการประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) คือ ประเมินคุณค่าของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น เนื้อหา จุดมุ่งหมาย กระบวนการ การให้คะแนน และเจตคติของครู เป็นการประเมินก่อนที่จะนำไปปฏิบัติงาน

2. การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงาน (Pay-off Evaluation) คุณค่าจากผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือวัดกับนักเรียน เป็นการประเมินในส่วนซึ่งเป็นผลที่มีต่อผู้รับบริการ จากการดำเนินโครงการ เช่น ผลที่ได้จากคะแนนสอบ หรือผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริหาร ฯลฯ การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงานให้ความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่เกิดกับผู้รับบริการ จึงจัดว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยอิงเกณฑ์ภายนอก

3.4.6 รูปแบบการประเมินของโพรวัส (Provus)

โพรวัส (Provus, 1969 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, 2552) ได้ให้ความหมายของการประเมินเป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐานเพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน ซึ่งมีความไม่สอดคล้องกัน 5 ชนิด ที่สามารถศึกษาได้จากการใช้แผนงาน คือ ความไม่สอดคล้องที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ คือ การกำหนดปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน กำหนดกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดผลที่คาดหวังจะได้รับจากการดำเนินงาน

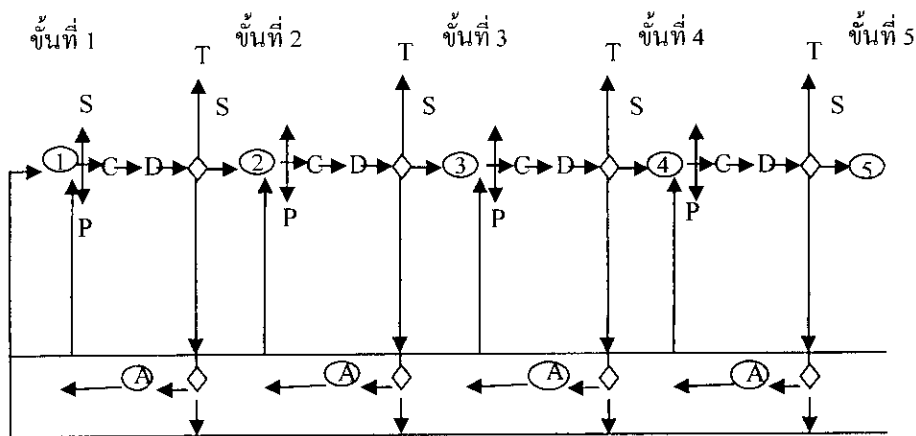
ขั้นที่ 2 การเตรียมพร้อม เป็นการนำปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเข้าสู่กระบวนการ

ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน

ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย และกำไร

ตามรูปแบบนี้ การประเมินต้องทำโดยผู้ประเมินคณะหนึ่งที่ได้วางมาตรฐานตามความคาดหวังของโครงการเอาไว้ ต่อจากนั้นการประเมินต้องดำเนินไปโดยการหาข้อมูลใหม่และทำการตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานที่วางเอาไว้เป็นเกณฑ์ นับเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในทุกขั้นตอนของการประเมินดังกล่าวข้างต้น และตลอดโครงการอย่างต่อเนื่องดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพ 6 รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้องของโปรวิส

S หมายถึง มาตรฐาน (Standard)

T หมายถึง ยกเลิก (Terminate)

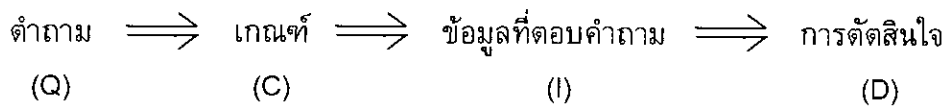
P หมายถึง การดำเนินงาน (Program Performance)

A หมายถึง การเปลี่ยนแปลง (Alteration)

C หมายถึง เปรียบเทียบ (Compare) เกี่ยวกับ P หรือ S

D หมายถึง สารสนเทศที่แสดงความไม่สอดคล้อง (Discrepancy Information)

การประเมินในแต่ละขั้นตอนถ้าหากพบข้อบกพร่องก็แก้ไขปรับปรุงในขั้นตอนนั้นๆ ด้วยวิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) ซึ่งประกอบด้วยการถามตัวเอง เพื่อให้ได้คำตอบว่าทำไม จึงเกิดข้อบกพร่องนั้นๆ มีอะไรเป็นสาเหตุ และมีวิธีการใดสามารถแก้ไขข้อบกพร่องที่มาจากสาเหตุนั้นสำหรับขั้นตอนในการแก้ปัญหามีดังนี้

เมื่อผู้ประเมินทำการประเมินถึงขั้นที่ 5 ถ้าจะดำเนินการหรือเริ่มวงจรใหม่ก็ต้องทำการออกแบบใหม่ โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์การลงทุน ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของปัจจัยเบื้องต้นใหม่

3.4.7 รูปแบบของการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1967 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจรรย์, 2552) ได้เสนอรูปแบบการประเมินโครงการแบบซีพี(CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการโครงการต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

คำว่า CIPP ย่อมาจาก คำว่า

- C = Context คือ สภาวะแวดล้อม
- I = Input คือ ปัจจัยเบื้องต้น
- P = Process คือ กระบวนการ
- P = Product คือ ผลผลิต

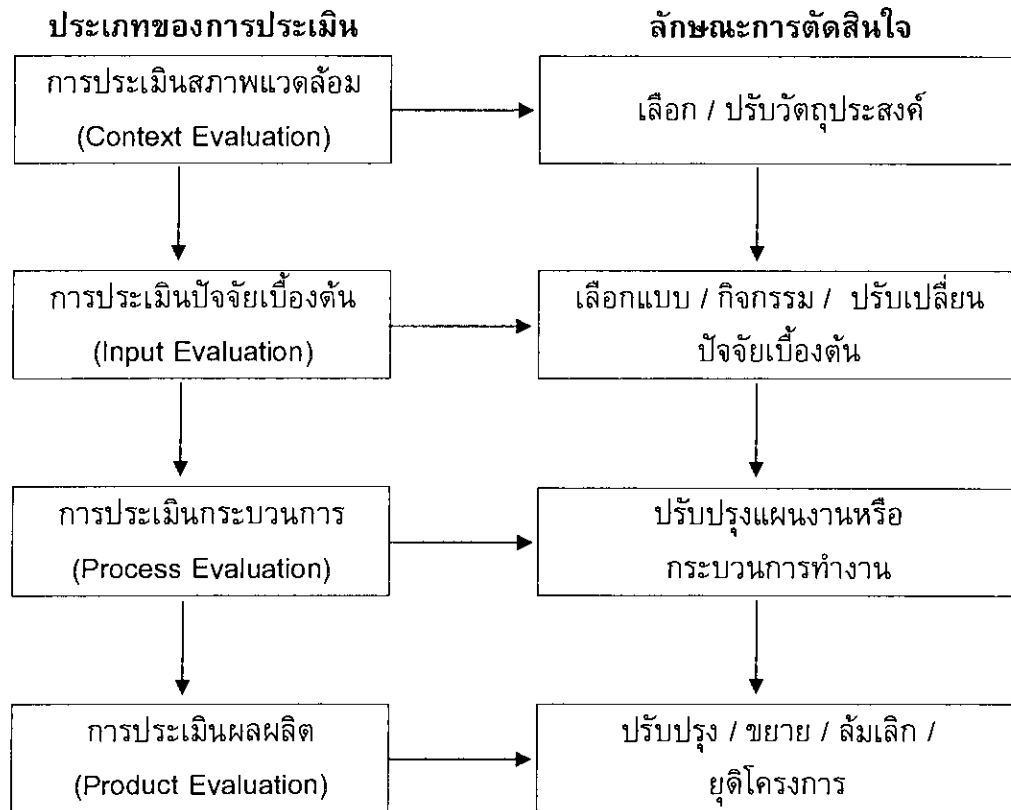
1. การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการและความจำเป็น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการศึกษา ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค ทั้งในและนอกระบบสังคมปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยต่างๆ ทั้งในด้านกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหารจัดการ เพื่อการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับทรัพยากรที่มีอยู่และเป็นทางเลือกที่มีโอกาสทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการได้มากที่สุด

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงาน เมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ เพื่อศึกษาว่าการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะมีปัญหา และอุปสรรคอย่างไร เพื่อที่จะได้สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที

4. การประเมินผลผลิต หรือผลงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยพิจารณาว่าผลที่ได้รับบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือดูว่าผลจากโครงการคุ้มค่าหรือไม่

สมคิด พรหมจ้อย (2552) ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับลักษณะการตัดสินใจตามกรอบแนวคิดของรูปแบบการประเมินซิป ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในการประเมินแบบจำลองซิป

3.4.8 รูปแบบการประเมินของ อัลคิน (Alkin)

อัลคิน (Alkin, 1969 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, 2552) ได้เสนอรูปแบบการประเมินเรียกว่า CSE (Center for the Study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวความคิดของอัลคิน คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ

จากความหมายของการประเมิน ตามความคิดของอัลคินนั้น การประเมินจะประกอบด้วยการจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจในการประเมิน จำเป็นต้องประเมินในเรื่องต่างๆ 5 ด้านดังนี้

1. การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายหรือพรรณนาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่แท้จริงและคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาได้แก่ความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมที่มีต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิค และวิธีการต่างๆ กัน

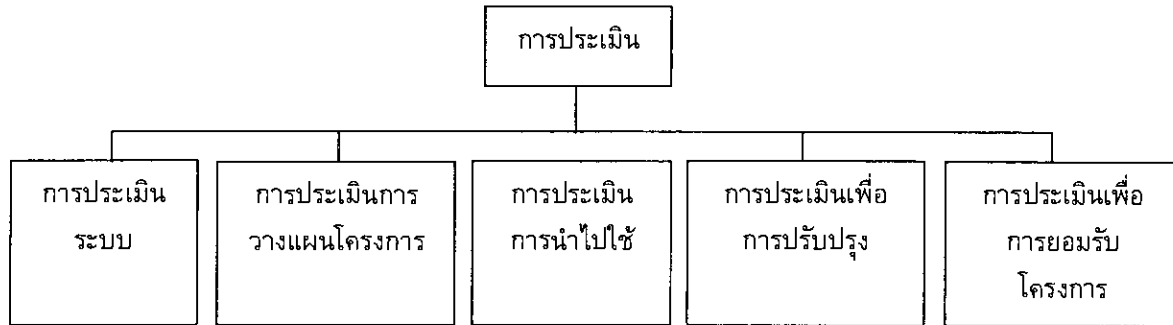
2. การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาข้อมูลที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมายพร้อมกับประเมินผลที่จะได้รับจากการใช้วิธีการต่างๆ ด้วย เพื่อให้สามารถเห็นข้อเปรียบเทียบในการหาทางเลือกที่เหมาะสม โดยใช้วิธีที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหา โดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากเกณฑ์ภายนอก และการประเมินจากเกณฑ์ภายใน

3. การประเมินการนำไปใช้หรือการดำเนินโครงการ (Program Implementation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบดูว่าการดำเนินของโครงการนั้นได้เป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้ หรือคาดหวังไว้เพียงใด

4. การประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูลที่น่ามาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้นนักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในทุกๆ ด้านของโครงการตลอดจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่น เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5. การประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ (Program Certification) ขั้นตอนนี้ นักประเมินต้องหาข้อมูลข่าวสารรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ และศักยภาพในการสรุปอ้างอิง ไปสู่สถานการณ์อื่นๆ หรือนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่นๆ ได้กว้างขวางเพียงใดในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้จากนักประเมินจะทำให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินการกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิกปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการออกไปอีก เป็นต้น

สรุปรูปแบบการประเมินของอัลคิน ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 8 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน

โดยสรุป รูปแบบการประเมินโครงการที่เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จของโครงการ โดยมีแนวความคิดว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งความสำเร็จของโครงการย่อมมาจากการเลือกรูปแบบการประเมินโครงการที่เหมาะสม โดยมีจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน มีกระบวนการที่สอดคล้องกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนด และมีผลผลิตตรงตามจุดประสงค์ ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินโครงการอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในการประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชรครั้งนี้ จึงได้กรอบแนวคิดจากรูปแบบการประเมินโครงการที่เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ซึ่งนักวิชาการทางด้านการศึกษาได้แก่ ไทเลอร์ ครอนบาค และ เคิร์กแพรดทริก เป็นการประเมินผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นสารสนเทศสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจคุณค่าโครงการ ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ และสารสนเทศนั้นยังเป็นประโยชน์ต่อโครงการเพื่อหาแนวทางและ/หรือวิธีการปรับปรุง แก้ไข โครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีความเหมาะสมในการนำไปพัฒนาโครงการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

กองการศึกษาพิเศษเพื่อคนพิการ (2540) ได้ประเมินและติดตามผลการจัดการเรียนร่วมในสภาพปัจจุบันในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่ครูประจำชั้นยังไม่ได้ได้รับการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กพิเศษ ตลอดจนวิธีการให้ความช่วยเหลือ การใช้เทคนิควิธีการสอนเฉพาะเช่น การอ่าน เขียน และพิมพ์อักษรเบรลล์ การใช้ภาษามือ การฝึกพูดและการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องอย่างถาวรวิธี

ขนิษฐา เทวินทรภักดี (2540) ที่กล่าวสรุปคุณประโยชน์ของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการแบบการจัดการเรียนร่วมจากงานวิจัยและเอกสาร ผลการวิจัยยืนยันว่าเมื่อเด็กพิการได้รับการสอนตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) โดยที่ทั้งครูและนักเรียนได้รับการสนับสนุนด้วยเทคโนโลยีและสื่อการสอนจะประสบความสำเร็จในการเรียนสูงกว่าเรียนแยก และเด็กได้รับประโยชน์จากการเรียนร่วมเนื่องจากเด็กปกติจะได้รับการพัฒนาให้เข้าใจและยอมรับสภาพความแตกต่างเนื่องจากความพิการและรับรู้ถึงความแตกต่างไม่ใช่เรื่องสำคัญและเด็กปกติยังช่วยเหลือเด็กพิการซึ่งจะนำไปสู่การทำงานเป็นทีม และเป็นประโยชน์ด้านจิตใจต่อผู้ปกครอง เพราะการที่เด็กพิการได้รับการยอมรับเข้าเรียนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความหวังของผู้ปกครองทุกคน

สมศักดิ์ ชุ่มกลัด (2544) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาและการปรับปรุงให้การจัดการเรียนร่วมมีประสิทธิภาพมากขึ้น คือ ควรมีการให้ความรู้และการนิเทศติดตามแก่ครูผู้สอนในเรื่องแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งการกำหนดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนด้วย และควรสร้างความร่วมมือกับชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่นในการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการเรียนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กนักเรียนด้วย นอกจากนี้โรงเรียนที่เปิดโครงการเรียนร่วมใหม่ ทั้งผู้บริหารและครูที่สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรจะได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนร่วมก่อนเริ่มโครงการ

ปิยพร ผ่องแผ้ว (2544) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใช้สื่อการสอนเด็กพิเศษเรียนร่วม ในโรงเรียนนาร่อง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สื่อการสอนมีจำนวนจำกัด ขาดงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อสำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญาและออทิสติก คือสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อาชีพ สภาทั่วไป ด้านอาคารไม่มีห้องสอนเสริมวิชาการ ไม่มีทางลาด ราวจับใกล้โถส้วมพิเศษสำหรับเด็กพิการเรียนร่วม

สุทธีวรรณ ยิ้มสมบุญ (2545) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานโรงเรียนที่มีการจัดชั้นเรียนร่วมระดับประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนร่วมยังดำเนินการน้อย ทั้งนี้เพราะการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหาร จึงทำให้การดำเนินงานได้รับผลกระทบไปด้วย

จินตนา อัมพรภาค (2546) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูและผู้บริหารที่มีต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาพิเศษเรียนร่วม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย พบว่า ครูและผู้บริหารในโรงเรียนเรียนร่วม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษในโรงเรียนและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูและผู้บริหาร ทั้งอาจเป็นเพราะก่อนเข้าโครงการเรียนร่วมครูและผู้บริหารได้เข้ารับการอบรมด้านการศึกษาพิเศษเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนร่วม และพบว่าครูและผู้บริหารโรงเรียนมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาดังแต่ 4 ปี ขึ้นไป มีทัศนคติทางบวกต่อการจัดการเรียนร่วม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนร่วม

สุวิรัชย์ สายแก้ว (2546) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดระนอง ที่มีนักเรียนพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ พบว่า โรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษมีปัญหาในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของบริเวณ และสิ่งแวดล้อมก่อนการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผล คือ ครูขาดความรู้เรื่องหลักสูตร และเทคนิคการสอนเฉพาะสำหรับเด็กพิการ ขาดการสนับสนุนให้ครูเข้าสัมมนา และสื่อการสอนไม่เพียงพอ

วีระดี กองแก้ว (2547) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนร่วม และความต้องการการนิเทศในโรงเรียนแกนนำด้านการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า หากโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมมีความพร้อมด้านบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ และหากโรงเรียนที่ครูทุกคนมีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ พบว่าบางโรงเรียนอาจยังไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะผู้บริหารที่ไม่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนร่วม และไม่เข้าใจแนวในการดำเนินงานต้องให้หน่วยงานต้นสังกัดได้ชี้แจง อบรม หรือให้ไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์และความรู้ในการดำเนินการให้โรงเรียนจัดการเรียนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สดศรี สุทศการ (2547) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำการศึกษาพิเศษ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสบกอน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่าการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนบ้านสบกอนจัดในรูปแบบของการเรียนร่วมชั้นกับเด็กปกติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และสติปัญญาในระดับที่เรียนได้ซึ่งเด็กพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนบ้านสบกอน มีผลการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งด้านการเรียนการสอนและพฤติกรรม ผู้บริหาร ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในผลการพัฒนาเด็กได้รับการยอมรับจากเพื่อนและมีความสุข ผู้ปกครองมีความพึงพอใจที่เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครู

ราชัน นิลบรรพต (2548) ได้ศึกษาวิจัยความต้องการ ปัญหา เจตคติของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อความต้องการจำเป็นพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมโรงเรียนวัดไทรทอง จังหวัดตราด พบว่าปัญหาด้านอุปสรรค และเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีต่อเด็กที่มีต่อความต้องการจำเป็นพิเศษเรียนร่วม ที่มีมากที่สุด คือ การจัดส่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เพียงพอกับความต้องการจำเป็นของเด็ก และปัญหาด้านบริการและจัดการของผู้ปกครอง ที่มีมากที่สุด คือ การขยายบริการทุกด้านสำหรับเด็ก

และการปรับสภาพอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพความบกพร่องของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

อารีย์ เพลินชัยวานิช (2549) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่นของภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมของภาคเหนือตอนล่าง ความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ที่มีต่อสภาพปัจจัย คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) คุณลักษณะของครู และด้านพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของผู้บริหารตามลำดับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมของภาคเหนือตอนล่าง ด้านความก้าวหน้าของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) คุณลักษณะที่จำเป็นของครู และด้านพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ดีและจำเป็นของผู้บริหาร ตามลำดับ

สุวารินทร์ ถิ่นทวี (2549) ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความจำเป็นพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี พบว่า

- 1) ด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ เห็นว่า มีความสอดคล้อง เหมาะสมอยู่ในระดับมาก
- 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ เห็นว่า มีความพร้อมและความเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง
- 3) ด้านกระบวนการของโครงการเพื่อประเมินการดำเนินงานตามภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 4) การดำเนินงานของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ในภาพรวมเห็นว่า การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก
- 5) ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ คือ ด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน
- 6) ด้านผลผลิตของโครงการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผลการดำเนินงานทุกรายการอยู่ในระดับมาก

ณรงค์ อัมพรภาค (2550) ศึกษาคุณภาพการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 และ 2 พบว่าคุณภาพการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูการศึกษาพิเศษ และครูผู้สอนเด็กเรียนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพนักเรียนอยู่ในระดับดี ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านปัจจัยการดำเนินงานอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อเปรียบเทียบทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูการศึกษาพิเศษ และครูผู้สอนเด็กเรียนร่วม ที่มีต่อคุณภาพการดำเนินงานจัดการเรียนร่วม ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม เป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพนักเรียน และด้านการเรียนการสอน ครูผู้สอนเด็กเรียนร่วมและครูการศึกษาพิเศษ มีทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการบริหารจัดการ และด้านปัจจัยการดำเนินงาน มีทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความพึงพอใจของผู้ปกครอง

และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียน แกนนำจัดการเรียนร่วมอยู่ในระดับมาก

วินัย รูปชาติ (2550) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพการบริหารและผลการดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามแนวคิดโครงสร้างซีท (SEAT) ในจังหวัดกำแพงเพชร ประจำปีการศึกษา 2549 พบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานเรียนร่วม ผู้บริหาร ครูผู้สอนนักเรียนพิการ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และนักเรียนปกติ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านที่มีส่วนร่วมของทุกคนในระดับมากได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กปกติ ส่วนผลการดำเนินงาน มีผลพัฒนาการทางด้านสังคมเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการได้รับการยอมรับจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก และพัฒนาการทางด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นตามศักยภาพของตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

บุษบา ดาไว (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ สภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการการเรียนร่วม โดยใช้โครงสร้างซีทของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมจังหวัดสุโขทัย พบว่า สภาพด้านผู้เรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านเครื่องมืออยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนด้านปัญหา พบว่า สิ่งปฏิบัติได้น้อยและเป็นปัญหาในแต่ละด้านได้แก่ ด้านนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมอื่นที่ช่วยให้เด็กทั่วไปเข้าใจและยอมรับเด็กพิเศษ ด้านสภาพแวดล้อม คือ การปรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนโดยพิจารณาถึงสภาพความบกพร่องของเด็กพิเศษแต่ละประเภท ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองมีเจตคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับพัฒนาเด็กพิเศษ ด้านเครื่องมือ คือ ขาดการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับเด็กพิเศษ และการจัดครูการศึกษาพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญให้บริการเพื่อช่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กพิเศษ จากผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนร่วม โดยใช้โครงสร้างซีท พบว่า ด้านผู้เรียน ควรจัดให้เมื่ออายุน้อยและจัดทันทีเมื่อพบเด็กพิเศษ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพควรจัดสภาพโรงเรียนให้มีห้องสอนเสริมวิชาการ สำหรับบริการผู้เกี่ยวข้องสภาพแวดล้อมด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ครู ต้องมีความรู้และประสบการณ์ มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความแตกต่างของเด็กพิเศษเป็นรายบุคคล ด้านเครื่องมือรัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ควรมีบุคลากรการศึกษาพิเศษ และนักวิชาชีพเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการเรียนร่วม

อมร เผ่าเมือง (2551) ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2550 พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านบริบท ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

เบื้องต้น 2) ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม โดยจำแนกความแตกต่างตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และครูผู้สอนในภาพรวม และรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนร่วมทั้งในภาพรวมและรายด้านแตกต่างจากครูผู้สอน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครูผู้รับผิดชอบโครงการกับครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้รับผิดชอบโครงการ มีความคิดเห็นในการเรียนร่วมทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม พบว่า ปัญหาด้านบริบท ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน บางส่วนขาดความรู้ด้านกฎหมาย ผู้ปกครองไม่ยอมรับความบกพร่องของนักเรียน ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการจัดการเรียนร่วม ขาดความต่อเนื่อง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อย ขาดงบประมาณสนับสนุนโครงการ นักเรียนในชั้นมีจำนวนมาก สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ด้านกระบวนการ ได้แก่ ขาดการส่งเสริมงานวิจัยในชั้นเรียน จัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม ครูขาดประสบการณ์การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) ขาดสื่อการสอนที่เหมาะสม และด้านผลผลิต ได้แก่ นักเรียนบางคนยังไม่สามารถพัฒนาได้เท่าที่ควร และไม่สามารถนำนักเรียนส่งต่อไปยังหน่วยงานเฉพาะทาง

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เซคส์ (Sakes, 1987) ศึกษาว่า ครูผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะสามารถจัดกิจกรรมการสอนได้ดี มีความสามารถในการสอนขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในตนเองของครูในการสอนเด็กประเภทนี้ เช่นครูที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางการศึกษาพิเศษหรือผ่านการอบรมโดยเฉพาะ

บัสเซ เวลลีย์ และคีย์เอส (Buysse, Wealey, & Keyes, 1998) ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และสนับสนุนให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ โดยใช้แบบประเมินรายการที่พบอุปสรรค และสนับสนุนการจัดการเรียนร่วมระดับปฐมวัย โดยการศึกษาจากผู้บริหาร ผู้ให้การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ผู้ให้บริการในสถานศึกษาพิเศษ และในโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย จำนวน 201 คน และพ่อแม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อแม่ของเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงห้าขวบ (ซึ่งได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม) จำนวน 287 คน ผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคมีความสัมพันธ์กับโปรแกรมปฐมวัยที่มีคุณภาพ การสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชน และการประสานงาน และร่วมบริการกับเด็กพิการ และครอบครัวของเขา การสนับสนุนช่วยเหลือของพ่อแม่จะแตกต่างกันตามระดับของการยอมรับ การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนร่วม

พลาเมอร์ (Plamer, 1998) ได้ศึกษาความคิดเห็นผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม พบว่า ผู้ปกครองมีความเห็นตรงกันว่าพัฒนาการ

ส่วนบุคคลของเด็กดีขึ้น บุคลิกและความสัมพันธ์กับผู้อื่นดีขึ้นโดยพัฒนาการต่างๆ จะดีขึ้นมากเท่าไรขึ้นอยู่กับการที่ผู้ปกครอง และครอบครัวเห็นคุณค่า และการมีส่วนร่วมในการจัดชั้นเรียนร่วม และบทบาทของโรงเรียนด้วย

สเลน และการไรต์ (Saland and Gerride, 1999) ได้ศึกษาผลกระทบภายในชั้นเรียนร่วม พบว่า ทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต่างมีผลกระทบต่อกันอย่างผสมผสานในทางสังคม และไม่ปรากฏผลกระทบที่เป็นการรบกวนทางด้านการเรียนรู้วิชาการต่อกันครูสามารถตอบสนองต่อชั้นเรียนร่วมได้ดีแม้จะมีตัวแปรซับซ้อนหลายอย่าง การกำหนดขอบเขตในชั้นเรียนจะทำได้ดีโดยการอภิปรายและปรึกษาหารือกัน

โรเบิร์ตสัน (Robertson, 2003) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของการเฝ้าสังเกตต่อการบริการทางการศึกษาพิเศษในเวอร์จิเนียตะวันตก ผลการวิจัยสรุปว่า ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลตรงกับความต้องการและความสามารถของเด็กพิการ ทำให้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ ในสหรัฐอเมริกาติดตามการให้บริการนักเรียนพิการ

เชียฮา (Sheaha, 2004) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับความไม่พึงพอใจในการทำงานของครูการศึกษาพิเศษในชาอูติอาร์เบีย ผลการวิจัยสรุปว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความไม่พึงพอใจในการทำงานของครู ได้แก่ ความชำนาญในการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียน ข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการสอน การเปลี่ยนตำแหน่งงาน มีงานนอกเหนือจากงานอื่น เช่นงานธุรการ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน และความเครียดจากการทำงาน

แอทชีสัน (Atchison, 2004) ได้ศึกษาเรื่อง โปรแกรมจัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เมืองเดลาแวร์ ผลการวิจัยสรุปว่า โปรแกรมจัดการศึกษาที่จัดให้เด็กพิการประสบความสำเร็จมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักสูตรการสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เทคโนโลยี การปฐมนิเทศครู โอกาสของเด็กพิการในการเรียนร่วมกับเด็กปกติและการประเมินผลโครงการที่ต่อเนื่อง

เกรย์ (Gray, 2005) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีผลต่อแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยสรุปว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมีความพึงพอใจสูงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพิการของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ปกครอง

Martz, Erin (2005) ได้ศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องหรือผู้ปกครองนักเรียนทั่วไปจำนวน 176 คน ที่มีต่อการจัดการเรียนร่วมในประเทศรัสเซีย พบว่าเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องหรือไม่มีความบกพร่องไม่มีความแตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันในมุมมองเกี่ยวกับการจัดเวลาเรียนในการจัดการเรียนร่วมผู้บริหารและครูเชื่อว่าการจัดการเรียนร่วมเกิดขึ้นอย่างแท้จริงแล้วในปัจจุบัน

แต่ผู้ปกครองเชื่อว่าการจัดการเรียนร่วมเกิดขึ้นได้แต่ในอนาคตที่บอกไม่ได้ สำหรับความ
 รับผิดชอบในการจัดการเรียนร่วม ทั้งผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่อง
 ทางการเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของโรงเรียน แต่ผู้ปกครองของนักเรียนทั่วไปเห็นว่าควรเป็น
 ความรับผิดชอบของรัฐบาล นอกจากนี้เสียงส่วนใหญ่กล่าวว่าสภาพการขาดสิ่งจำเป็นของ
 โรงเรียน และการขาดนโยบายของรัฐบาลและการเงินเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนร่วม
 มีข้อเสนอแนะในการสนับสนุนการดำเนินงานเรียนร่วมในโรงเรียนในรัสเซียคือการจัด
 สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านกายภาพของโรงเรียน และการสนับสนุนจากรัฐบาล

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า การดำเนินงานการจัดการเรียน
 ร่วมให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยปัจจัยและองค์ประกอบหลายด้าน ทั้งใน
 ด้านการบริหารจัดการ การส่งเสริมพัฒนาครูบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การประสานความร่วมมือจาก
 ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนทุกฝ่าย การยอมรับและให้ความร่วมมือจากผู้ปกครองตลอดจนการได้รับความ
 เหลือจากหน่วยงานอื่น ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารจัดการ ครูผู้สอน
 มีเจตคติที่ดีมีความเสียสละและตั้งใจที่จะช่วยพัฒนาเด็กเพื่อนำไปสู่การศึกษาพิเศษที่มีคุณภาพ
 ประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายหลักการนโยบายในการพัฒนาที่ตั้งไว้จึงจะทำให้การจัด
 การศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนร่วมบรรลุผลสำเร็จได้ และการดำเนินงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการ
 ประเมินอย่างเป็นระบบโดยยึดรูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ซึ่งเป็นการ
 ประเมินผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบการประเมินโครงการที่
 เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ในการประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
 ในจังหวัดกำแพงเพชร

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
 ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยยึดรูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลัก มุ่งประเมินผลผลิต
 ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 กรอบแนวคิดและรายละเอียดการประเมินผลผลิตโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร

วัตถุประสงค์	ตัวแปร	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การประเมิน
<p>เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ในจังหวัดกำแพงเพชร</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน - การศึกษาให้เด็กและเยาวชนพิการได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนพิการอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานกรรมการฯ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูหัวหน้าโครงการฯ - ครูผู้สอน - ผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสอบถาม - มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) - ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลการประเมินความสำเร็จของโครงการ พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ มีระดับการปฏิบัติ มาก ขึ้นไป คือ การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป ถือว่าผ่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.51-5.00 = มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด 3.51-4.50 = มีระดับการปฏิบัติมาก 2.51-3.50 = มีระดับการปฏิบัติปานกลาง 1.51-2.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อย 1.00-1.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง <p>ความเข้มแข็งในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมและโรงเรียนต้นแบบให้สามารถจัดการเรียนร่วม/เรียน</p> <p>รวม ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมและโรงเรียนต้นแบบให้สามารถจัดการเรียนร่วม/เรียนรวม ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานกรรมการฯ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูหัวหน้าโครงการฯ - ครูผู้สอน - ผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสอบถาม - มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) - ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลการประเมินความสำเร็จของโครงการ พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ มีระดับการปฏิบัติ มาก ขึ้นไป คือ การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป ถือว่าผ่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.51-5.00 = มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด 3.51-4.50 = มีระดับการปฏิบัติมาก 2.51-3.50 = มีระดับการปฏิบัติปานกลาง 1.51-2.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อย 1.00-1.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตาราง 1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ตัวแปร	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การประเมิน
<p>- ด้านการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจัดการเรียนร่วมได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาดังที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง</p>	<p>- การส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจัดการเรียนร่วม ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาดังที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง</p>	<p>- ประธานกรรมการฯ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูหัวหน้าโครงการฯ - ครูผู้สอน - ผู้ปกครอง</p>	<p>- แบบสอบถาม - มาตรฐานประเมินค่า 5 ระดับ</p>	<p>- ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) - ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)</p>	<p>- ผลการประเมินสำเร็จของโครงการ พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ มีระดับการปฏิบัติ มาก ขึ้นไป คือ การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป ถือว่าผ่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.51-5.00 = มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด 3.51-4.50 = มีระดับการปฏิบัติมาก 2.51-3.50 = มีระดับการปฏิบัติปานกลาง 1.51-2.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อย 1.00-1.50 = มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด</p>
<p>- ด้านนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตในด้านทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ</p>	<p>- การได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตในด้านทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะทางวิชาการ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ</p>	<p>- ประธานกรรมการฯ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูหัวหน้าโครงการฯ - ครูผู้สอน - ผู้ปกครอง</p>	<p>- แบบตรวจสอ - รายการ</p>	<p>- ร้อยละ</p>	<p>- ผลการประเมินสำเร็จของโครงการ พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ มีคุณภาพปฏิบัติ มากที่สุด หรือ มีค่าเฉลี่ยมากกว่า ร้อยละ 75 ขึ้นไป ถือว่า ผ่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ค่าร้อยละที่กำหนดไว้ ดังนี้ ร้อยละ 76 - 100 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 51 - 75 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก ร้อยละ 26 - 50 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง ร้อยละ 0 - 25 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ตัวแปร	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การประเมิน
<p>- ด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ</p>	<p>- การให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน องค์กรและ ผู้ปกครอง องค์กรและชุมชนในการจัด การศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ</p>	<p>- ประธานกรรมการฯ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูหัวหน้าโครงการ - ครูผู้สอน - ผู้ปกครอง</p>	<p>- แบบตรวจสอบ รายการ</p>	<p>- ร้อยละ</p>	<p>- ผลการประเมินความสำเร็จของโครงการ พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ มีการปฏิบัติ มากที่สุด หรือ มีการปฏิบัติมากกว่า ร้อยละ 75 ขึ้นไป ถือว่า ผ่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ร้อยละที่กำหนดไว้ ดังนี้ ร้อยละ 76 - 100 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 51 - 75 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก ร้อยละ 26 - 50 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง ร้อยละ 0 - 25 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย</p>